

ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ

ਚੜ੍ਹਦਾ ਨਕਦਰ ਘਟਨਾ

ਕਾਗ-1

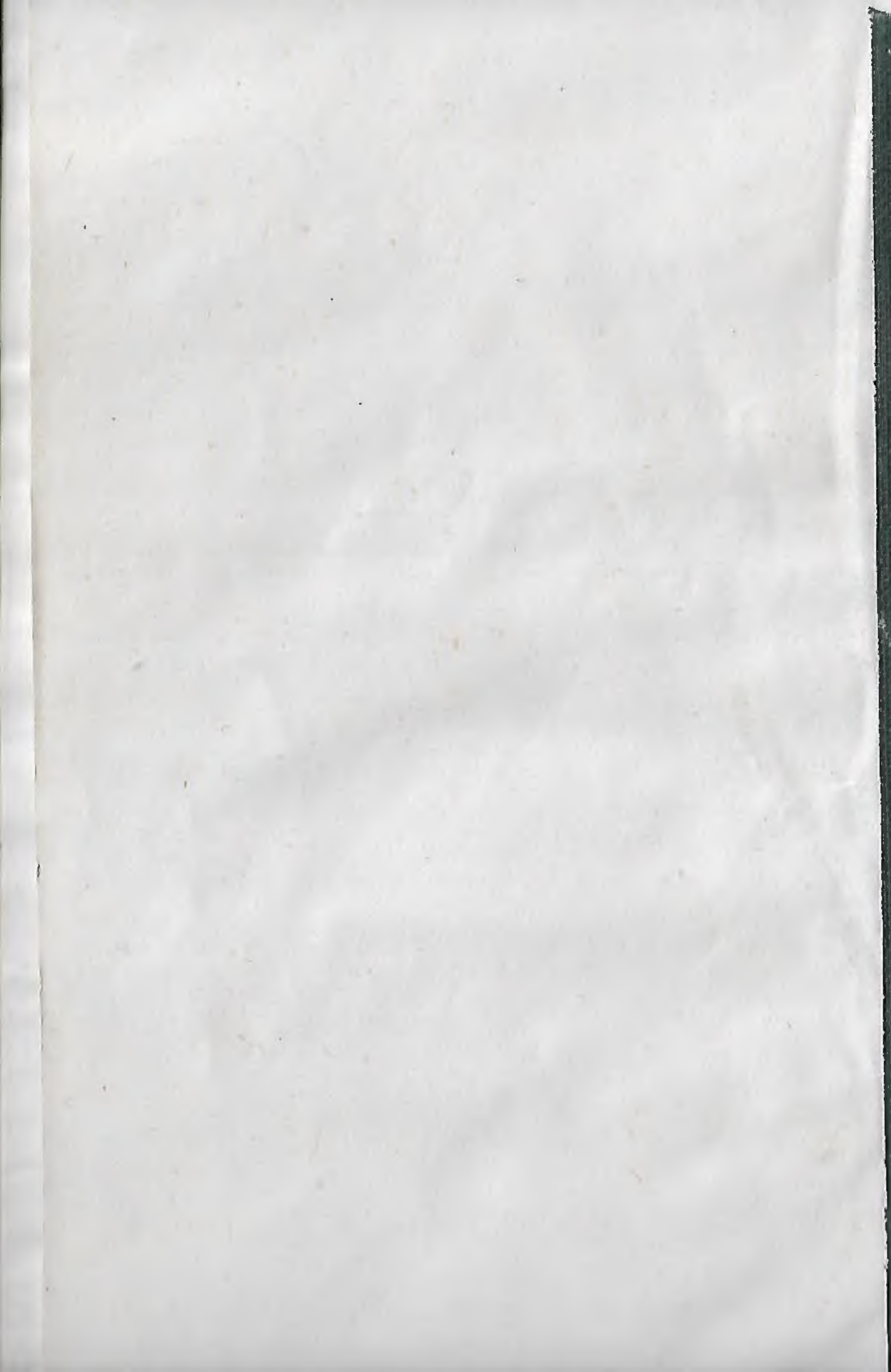
ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਰਿਪੋਟ

ਦਿੱਤੀ ਗਈ,

ਅਕਤੂਬਰ 24, 1996

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ

ਮਿਤੀ 31 ਅਕਤੂਬਰ, 1986

ਲੜੀ ਨੰਬਰ	ਵੇਰਵਾ	ਪੰਨਾ
-------------	-------	------

ਭਾਗ-1

1.	ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਰਿਪੋਰਟ	1 — 55

ਅਨੁਲੱਗ-ੳ

2.	ਨਿਰੀਖਣ ਨੋਟ	56 — 58

ਅਨੁਲੱਗ-ਅ

3.	ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਪਤਨੀ
ਸ਼੍ਰੀ. ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਗੁੱਥੀ ਦੇ ਬਿਆਨ | 59 |
|----|--|----|

ਭਾਗ-2

1.	ਹਲਥੀਆ ਬਿਆਨ ਫਾਈਲ

2.	ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਫਾਈਲ

3.	ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਫਾਈਲ

ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਵਾਪਰੀਆਂ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਿਸਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੱਜ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਭੇਜੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਰਿਪੋਰਟ

1. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁਰਾ ਮੁਹੱਲਾ ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ. ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹੈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਦਿਵਾਨ ਹਾਲ ਦੇਨਾਲ ਲਗਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ 'ਸੁਖ ਆਸਨ ਕਮਰਾ' ਹੈ । ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਵਿਤਰ 'ਬੀੜਾਂ' ਰਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿਤਰ ਬੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇਕ ਪਵਿਤਰ ਬੀੜ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਉਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ ਚਾਰ ਬੀੜਾਂ ਰੁਮਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਸੁਖ ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ । ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੁਮਾਲੇ ਵੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ ।

2. 2, ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਨੂਰ ਮਹਿਲ ਰੋਡ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਉਸ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਦੇ 'ਆਨੰਦਕਾਰਜ' ਦੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਸਪੁੱਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਾਲੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕੁਆਟਰ ਵਿਚ ਸੀ । ਲੱਗਭਗ 9.45 ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਸੁਖ ਆਸਨ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਚੋਂ ਧਮਾਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਟੁੱਟਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਗਈ । ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਧੂੰਆਂ ਅਤੇ ਅੱਗ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਵੇਖੇ । ਉਹ ਤਰ੍ਹੰਤ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਸ੍ਰੀ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਗਈ ਅਤੇ ਘਟਨਾ ਬਾਰ ਦਸਿਆ । ਸ੍ਰੀ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਘਟੀਓਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਸੁਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਵੀ ਉਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ । ਪੁਲਿਸ ਮੈਂਕੇ ਤੇ ਵਾਰਦਾਤ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਘਤਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾ 295/436 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਥਮ ਸੁਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰ: 50 ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ।

3. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਗਣ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੂਤ ਉਪ-ਮੰਡਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਤਰ੍ਹੰਤ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਅੰਸਕ ਜਲੀਆ 'ਬੀੜਾਂ' ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਕਢਕੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ । ਉਥੇ ਇਕੱਠ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ । ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ.

ਅਤੇ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਨੋਂ ਵਿਰਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗੁਰਦੁਵਾਰੇ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਖੰਡਨ ਹੋਈਆਂ 'ਬੀੜਾਂ' ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਵੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਲਿਆਉਣਗੇ ਅਤੇ ਖੰਡਨ ਹੋਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਉਹ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ 'ਬੀੜਾਂ' ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਇਕ ਮੈਟਾਡੋਰ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਨਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰਦੁਵਾਰੇ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਲੱਗਭੱਗ ਸ਼ਾਮੀ 4.15 ਵਜੇ ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਵਾਰਾ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਐਸ.ਡੀ. ਐਸ. ਅਤੇ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਬੰਦ ਦਾ ਸਦਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਲੂਸ ਨਾ ਕੱਢਣ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹ ਬੰਦ ਦੇ ਸਾਥੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਲਈ ਅੜੇ ਰਹੇ। ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਾਧੂ ਬਲਾਂ ਲਈ ਕਿਹਾ।

4. 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਆਪਣੀ ਪਲਟਨ ਸਮੇਤ ਨਕੋਦਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਜਲੰਧਰ-ਨਕੋਦਰ ਸੜਕ ਉਤੇ ਏ.ਆਈ.ਐਸ. ਐਸ. ਐਫ. ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਬਸਾਂ ਦੇ ਠਾਇਰ ਜਲਾ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਜਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਸ੍ਰੀ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਲੀ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਐਸ. ਐਫ. ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਾਰਜ ਕਰਤਾ ਨੇ ਉਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਵਾਰੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਗਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਮੱਲੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਸੁੱਖ ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਅਤੇ ਤਫਤੀਸ਼ ਮਗਰੋਂ ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਇਸ ਸ਼ਰਾਰਤ (ਕੰਮ) ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਏ.ਆਈ.ਐਸ. ਐਸ. ਐਫ. ਲੀਡਰ ਇਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿਵ ਸੈਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੋਪੜਾ ਉਰਫ ਖਾਨ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਏ.ਆਈ.ਐਸ.ਐਸ.ਐਫ. ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹ ਧਰਮ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਉਹ ਲਗਭੱਗ 4.30 ਵਜੇ ਸ਼ਾਮੀ ਉਥੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘਰੀ ਚਲੇ ਗਏ ਕਿ ਉਹ ਕਲ ਡਿਰ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਸਬੰਧੀ ਰੋਸ ਕਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਘਤਾ ਦੀ ਪਰਾਵਾ 124-ਏ, 189, 508, 148/149 ਕਾਨੂੰਨ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਨੰ. 51 ਚਰਜ

ਕੀਤੀ ਗਈ । ਮਿਤੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮੀ 7 ਵਜੇ ਪੰਜਾਬ ਸਿਵ ਸੈਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਾਂ ਕਾਂਤ ਜਲੋਟਾ-ਸ਼ਾਮੀ 7 ਵਜੇ ਨਕੋਦਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਰਤਾ ਨੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੁਝ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ । ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਘਤਾ ਪੈਨਲ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 506/427/188/149 ਅਧੀਨ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

5. ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜੋ ਕਿ ਖ਼ਤਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ ਜਲਧਰ ਵੀ ਨਕੋਦਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਹਿੰਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਜਬਰਦਸਤ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗਾ ਫਸਾਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਏ.ਡੀ.ਸੀ. ਨੇ ਮਿਤੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਸ਼ਾਮੀ 7.30 ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਰਫਿਉ ਲਾ ਦਿਤਾ ।

6. ਮਿਤੀ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਮਾਇਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਜਾਂ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ 'ਬੀੜਾਂ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਰਫਿਉ ਲੱਗਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਉਥੇ ਨਾ ਜਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਉਹ ਮੰਨ ਗਏ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਚਲੇ ਗਏ । ਨਕੋਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਫਿਰਨੀ ਤੇ ਜਲਧਰ ਨਕੋਦਰ ਸੜਕ ਉਤੇ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪੁਲ ਉਤੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮਲਾਰੀ ਤਰਫੋਂ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲ ਉਤੇ ਆ ਮਿਲੇ ਤੇ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਕਿਉਂ ਜੋ ਨਕੋਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਰਫਿਉ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਲੂਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਫਿਉ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਨਾ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਵਧਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਆਖਿਰ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਭੀੜ ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣੀ ਪਈ । ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਤਿੰਨ ਬੰਦੇ ਮੋਕੇ ਤੇ ਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਕ ਬੰਦਾ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ।

7. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਨਤਕ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਮੈਨੂੰ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੰ: 32/1/86-4 ਐਚ (ii)3760 ਮਿਤੀ 13 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਰਾਹੀਂ ਨਿਮਨ ਭਾਗ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ:-

- (i) ਮਿਤੀ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ 'ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ' ਦੇ ਜਲਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਲਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ,
- (ii) ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 2 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਜਲਾਉਣ ਲਈ ਸੋਚਣ ਜਾਂ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਆਹੜੀ ਜਾਂ ਯੋਜਨਾ ਨਿਸ਼ੇਧਿਤ ਸਨ ।

(iii) ਭਰਤੀਬਦਾਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਸਥਿਤੀ, ਸਾਰੇ ਤੱਥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਮਿਤੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਕਰਫਿਊ ਲਾਉਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਕੀ ਮਿਤੀ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਪੁਲਿਸ ਫਾਇਰਿੰਗ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ?

ਕੀ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਕਿਊਰਟੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਾਮੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕੀ ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਰਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਮਿਤੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਅਤੇ 5 ਫਰਵਰੀ 1986 ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਸਬੰਧੀ ਡਿਊਟੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਤੈਨਾਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤਰੁਟੀਆਂ ਸਨ ?

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਕ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੇ ਪੈਰਾ 2 ਦੇ ਖੰਡ iv ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ।

8. ਇਸ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਜਨਤਾ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਪਬਲਿਕ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮਿਤੀ 19 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਦੈਨਿਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, ਦੀ ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਜੀਤ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ 20 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਦੈਨਿਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਅਤੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕੇਸਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

9. ਪੁਲਿਸ ਅਮਲੇ ਦੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਸਬੰਧੀ ਬਿਆਨਾਂ ਸਹਿਤ 20 ਹਲਫ਼ੀਆ ਬਿਆਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਕੌਸਲ ਸ੍ਰੀ ਐਮ. ਐਲ. ਨੰਦਾ ਰਾਹੀਂ ਦਾਇਰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 29 ਅਪਰੈਲ, 1986 ਨੂੰ 13 ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ । ਦੋ ਹੋਰ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਮਿਤੀ 9-5-1986 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੌਸਲ ਵਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਨ । 18 ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ । ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਹੜੇ ਘਟਨਾ ਸਮੇਂ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ਦੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਮਿਤੀ 19 ਅਪਰੈਲ, 1986 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨਕੋਦਰ ਗਿਆ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ । ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਅਰਥਾਤ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਲਗ ਅਲਗ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਹਲਫ਼ਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਜਵਾਬੀ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ । ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ । ਇਹ ਸ 24 ਮਈ, 1986 ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ।

10. 19 ਅਪਰੈਲ, 1986 ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਕੋਦਰ ਗਿਆ । ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸਰਕਟ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ । ਮੈਂ, ਇਹਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਕੁਝ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ

ਮਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁਰਾ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੰਕਾ ਵਾਰਦਾਤ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ। ਕਿ ਕਾਬਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲੀ ਸੀ।

ਪੁਲਿਸ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਵੀ ਲੈ ਗਈ ਜਿਥੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਨੋਟ ਅਨੁਲਗ 'ਉ' ਵਜੋਂ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਦਾ ਬਿਆਨ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਅਨੁਲਗ 'ਅ' ਵਜੋਂ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਹੈ।

11. ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਵਕੀਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਬਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ 2006-1 ਐਚ III ਮਿ.-86/1598 ਮਿਤੀ 26 ਮਈ, 1986 ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੀਰ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਵਕੀਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਭੇਜੀ ਗਈ; ਪਰੰਤੂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਵਕੀਲ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਜ਼ਲਦੀ ਵਕੀਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਮਿਤੀ 21 ਜੁਲਾਈ, 1986 ਨੂੰ ਯਾਦ ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ 233 ਜੀ. ਐਸ. ਸੀ ਆਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। 21 ਜੁਲਾਈ, 1986 ਨੂੰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ 20068 ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੀਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਗੇ। ਮਿਤੀ 8 ਅਗਸਤ 1986 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਤੀਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇਰ ਨਾਲ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਮੈਂ ਇਨਕੁਆਰੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਤੇਹਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਐਮ. ਐਲ. ਨੰਦਾ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ 16 ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ —

ਪੁਲਿਸ ਗਵਾਹ

1. ਡਾ : ਅਜੈ ਸਾਹਨੀ
2. ਡਾ ਧਰਮਪਾਲ ਕਪੂਰ
3. ਡਾ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ
4. ਡਾ. ਵੀ ਕੇ ਖੁੱਲਰ
5. ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਭੱਲਾ
6. ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਾਮ ਸੁੰਦਰ ਖੋਸਲਾ
7. ਸ੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ
8. ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ
9. ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ
10. ਸ੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੂਤ
11. ਸ੍ਰੀ ਅਸਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ
12. ਸ੍ਰੀ ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ
13. ਸ੍ਰੀ ਹਸਵੰਤ ਸਿੰਘ
14. ਸ੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ
15. ਸ੍ਰੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ
16. ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਘੋਸ਼ਣ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪੰਜ ਵਿਆਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪੱਛ-ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ :—

17. ਸ੍ਰੀ ਹਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ
18. ਸ੍ਰੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ
19. ਸ੍ਰੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ
20. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ
21. ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ ਐਮ. ਐਲ. ਨੰਦਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਹਲਫੀਆਂ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਵਿਆਕਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

12. ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ਚੰਦਰ ਉਰਫ ਖਾਨ, ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਕੁਝ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੁਹਰਤ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਐਕਟ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਵੀਂ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਉਹ ਚਾਹਵੇ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਣ ਬਾਰੇ ਮਿਤੀ 24 ਮਈ, 1986 ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਦੀ. ਜੀ. ਡੋਗਰਾ ਮਿਤੀ 20 ਜੂਨ, 1986 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੌਪੜਾ ਉਰਫ ਖਾਨ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਮੁਹਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।। ਸ੍ਰੀ ਡੋਗਰਾ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ 23 ਜੂਨ, 1986 ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਡੋਗਰਾ ਨੇ ਕੁਝ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਤੱਤਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੌਪੜਾ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਕੋਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਰਫਿਊ ਲਗਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮਿਤੀ 23 ਜੂਨ, 1986 ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। 8 ਜੁਲਾਈ, 1986 ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਅਗੇ ਪਾ ਦਿਤੀ ਗਈ। 8 ਜੁਲਾਈ, 1986 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਡੋਗਰਾ ਸ੍ਰੀ ਚੌਪੜਾ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ 24 ਜੁਲਾਈ, 1986 ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। 24 ਜੁਲਾਈ, 1986 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਡੋਗਰਾ ਨੇ ਰਮੇਸ਼ ਚੌਪੜਾ ਉਰਫ ਖਾਨ ਦਾ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਡੋਗਰਾ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਚੌਪੜਾ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਵਿਤਬਾਰ ਕੀਤਾ।

13. 13 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 32/1/86-4 ਐਚ (11) 3,760 ਅਨੁਸਾਰ ਪੜਤਾਲ 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਇਹ ਪੜਤਾਲ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਇਸ ਲਈ 24 ਅਪਰੈਲ, 1986 ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਗੋਵਾਲ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ 30 ਸਤੰਬਰ, 1986 ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਵਾਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਵੀ 30 ਸਤੰਬਰ, 1986 ਤਕ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਗਈ। ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ 17 ਸਤੰਬਰ, 1986 ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 17 ਸਤੰਬਰ, 1986 ਨੂੰ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਢਿਲੋਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ 19 ਸਤੰਬਰ 1986 ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਦੂਜੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰਝੇਵੇ ਕਾਰਣ ਰਿਪੋਰਟ ਨਿਸਚਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਅਤੇ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

14 ਹਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਜਾਂਚ ਅਧੀਨ ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਸਬੰਧ ਹੈ ਬਾਰੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ —

- (i) ਮਿਤੀ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਸੜਨ ਦੀਆਂ ਸਬਿਤੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ।
- (ii) ਕੀ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਿੱਚ ਵਿਆਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੇ ਯੋਜਨਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ।

15. ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਕੋਦਰ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਅਬਾਦੀ ਵਿਚੋਂ 5 ਤੋਂ 10% ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤ ਅਣਸੁਖਾਏ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਨਕੋਦਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੋ ਫਿਰਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਤਨਾਵ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਰਫਿਊ ਲਗਾਉਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਗੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਫਿਊ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਸਰਵ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਤਨਾਵ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਪਰ ਹੋਰ ਬੜੇ ਕਾਰਣ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਫਿਊ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ 'ਹੋਰ ਕਾਰਣਾਂ' ਬਾਰੇ ਖਲੂ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕੇ।

16. ਸ੍ਰੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਸਪੁੱਤਰ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਨਿਵਾਸੀ ਮਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁਰਾ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਨਕੋਦਰ ਦਾ ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਸਭਾ ਨਕੋਦਰ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਹੈ ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ

ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਦਾਖਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਿਆਨ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਿਤੀ 25 ਜਨਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਸ੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੌਪੜਾ ਉਰਫ ਖਾਨ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਿਰਨਬੀਰ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਫਕੀਰ ਚੰਦ, ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰ, ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਨਕੋਦਰ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ ਦੋ ਸਿੱਖ ਮੁੰਡਿਆਂ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ਬਜੀ ਮੰਡੀ ਨੇੜੇ ਚਰਸੀ ਗੇਟ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਖ ਮੁੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕੰਵਲ ਉਰਫ ਮੋਥੂ ਕਾਰਨਰ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਵਿਚ ਹੋਏ ਝਗੜੇ ਸੰਬੰਧੀ ਗਲਤ ਹੀ ਫਸਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੋਨੋਂ ਬੇਕਸੂਰ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਕਾਲੀ ਜਥਾ ਨਕੋਦਰ ਜਥੇਦਾਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਹੀ ਤੱਥ ਦੱਸਣ ਉੱਤੇ ਕਿ ਉਹ ਲੜਕੇ ਚਰਸੀ ਗੇਟ ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ ਹੋਈ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਰਮੇਸ਼ ਕਮਾਰ ਚੌਪੜਾ ਉਰਫ ਖਾਨ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨਾਲ ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਦੋ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਹੋਏ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਉਹ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਹੁਣ ਮੁਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁਰਾ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣਗੇ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ "ਅਜੇ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤਕ ਅਸੀਂ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਦੱਸਾਗੇ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਧਮਕੀ ਬਾਰੇ ਉਸ ਸ੍ਰੀ ਐਸ ਘੁਮਣ ਡੀ, ਐਸ.ਪੀ. ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਐੱਸ. ਐਚ. ਓ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੇਲੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੋਨੋਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮੀਟਿੰਗ 27 ਜਨਵਰੀ 1986 ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਬੁਲਾਈ ਕਿ ਅਮਨ (ਪੀਸ) ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਇਸ ਮਮਲੇ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੀਟਿੰਗ ਉਪਰੰਤ ਕਿਰਨਦੀਪ ਧੀਰ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਧਮਕੀ ਦਿਤੀ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਅੱਗ ਲਗਵਾ ਕੇ ਰਹਿਣਗੇ।

17. ਸ੍ਰੀ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮੁਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁਰਾ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਮਿਤੀ 26 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1986 ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 25 ਜਨਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਲੱਗਭਗ ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿਵਾਸੀ ਬੋਪਾਰਾਏ ਤਹਿ: ਨਕੋਦਰ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕੰਵਲ ਉਰਫ ਮੋਥੂ ਮਾਲਿਕ ਕਾਰਨਰ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਮਲ ਉਰਫ ਮੋਥੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੁਟਿਆ ਗਿਆ, ਲਗਭਗ 30 ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਮਲ ਉਰਫ ਮੋਥੂ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੁਟਿਆ ਅਤੇ ਕਮਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੌਪੜਾ ਉਰਫ ਖਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਕਿਰਨਦੀਪ ਧੀਰ ਅਤੇ

ਸਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਕਰਤਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚਲ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਤੇ ਉਕਸਾਹਟ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣਗੇ ।

18. ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ 29 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1986 ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ । ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਘੁੰਮਣ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 29 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1986 ਅਤੇ 15 ਮਈ 1986 ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੌੜਵਾਂ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 24 ਮਈ ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ । ਭਾਵੇਂ ਸਰਵਸ਼੍ਰੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੌਪੜਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕਿਰਨਦੀਪ ਧੀਰ ਆਦਿ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਖਾਸ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਏ ਸਨ ਅਤੇ ਦਰਸਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਤੱਥ ਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਜੀ. ਐਸ. ਘੁੰਮਣ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ । ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਜੁਮਾਬ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ । ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਰਵਸ਼੍ਰੀ ਜੀ. ਐਸ. ਘੁੰਮਣ ਅਤੇ ਜਸਕੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪੀ. ਡਬਲਊ 16 ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਊ 14 ਵਜੋਂ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿਚ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ।

ਇਸ ਦੀ ਬਿਜਾਏ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿਤਾ ਕਿ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਤਣਾਵ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਸ ਕੋ ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਕੋਦਰ ਵਿੱਚ ਸਿਵ ਸੈਨਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਸਰਗਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

19. ਸ਼੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੌਪੜਾ ਉਰਫ ਖਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਕਮਲ ਉਰਫ ਮੋਥੂ ਅਤੇ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਿ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਟੂਡੈਂਟ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਰਗਰਮ ਮੈਂਬਰ ਹੈ ਵਿਚਕਾਰ ਲੜਾਈ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਖੁਦ ਉਸ ਵਲੋਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੇ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਲੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਧਮਕੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਸੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੌਪੜਾ ਮੁਤਾਬਕ ਕਮਲ ਉਰਫ ਮੋਥੂ ਨੂੰ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਕੁਟਿਆ ਸੀ । ਪਰੰਤੂ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕਮਲ/ਉਰਫ ਮੋਥੂ ਦੀ ਤਰਫਦਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਕਰਕੇ ਸਰਵ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਗਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਖਾਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰਾਂ

ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਝੂਠੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਦਿਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਉਹੀ ਬਿਜਨਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਪੇਸ਼ਾਵਾਰ ਦਸਮਣੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਨਘੜਤ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਘੜੇ ਗਏ ਹਨ।

20. ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਗੁੰਬੀ ਦੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅੰਸ ਤੱਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਅੱਗ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਚਾਨਕ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦੌਲਤ ਸਿੰਘ ਨਿਵਾਸੀ ਨਕੋਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਤਫਾਕੀਆ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਤਹਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇਖਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਤਫਾਕੀਆ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਲਦੀ ਹੋਈ ਮੋਮਬੱਤੀ, ਬਲਦੀ ਹੋਈ ਅਗਰਬੱਤੀ ਅਤੇ ਧੂਫ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਗੀ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਗੁੰਬੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁੰਬੀ ਵਜੋਂ ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਗੁੰਬੀ ਵਲੋਂ ਕਦੇ ਵੀ "ਸੁਖਆਸਣ ਕਮਰੇ" ਵਿਚ ਧੂਫ, ਅਗਰਬੱਤੀ ਜਾਂ ਮੋਮਬੱਤੀ ਨਹੀਂ ਜਲਾਈ।

21. ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸਦਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੌਪੜਾ ਉਰਫ ਖਾਨ, ਕਿਰਨਦੀਪ ਧੀਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਕਾਰਜਕਰਤਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪੁਰਾ ਮੁਹੱਲਾ ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਸਾੜਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਜੋ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਸਾੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਉਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਮਲ ਉਰਫ ਮੋਥੂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੌਪੜਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਕਿਰਨਦੀਪ ਧੀਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਭੜਕਾਊ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਰਤੀ ਅਤੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਬ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕਮਲ ਉਰਫ ਮੋਥੂ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸਰਹਾਵਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਾਲਾਤ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਸੁਖ-ਆਸਣ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣੀ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਕਿਆਸ ਲੈਣਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ, ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਜੋ

ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮੁਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੀ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੈ ਨੇ ਜੋ ਐਫ. ਆਈ ਆਰ ਇਸ ਕੇਸ ਸਬੰਧੀ ਦਾਇਰ ਕਰਵਾਈ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਅੱਗ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗੀ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ 19 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1986 ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਪੜਤਾਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਸਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਸੁਖ-ਆਸਾਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਜਾਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ।

22. ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਘੁਮਣ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਕੋਦਰ ਦਾ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਸੀ. ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਅੱਗ ਦਾ ਲੱਗਭੱਗ 11 ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਮਿਤੀ 2-2-1986 ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਖੁਦ ਅਤੇ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨਕੋਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੂਤ ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਨਕੋਦਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ 'ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ' ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਸੜਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਇਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪੁਛ-ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਨੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਾਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੱਕੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਥੇ ਘੁਮਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੂਤ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਸਮੇਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਉਦੋਂ ਤਕ ਅੱਗ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪਵਿੱਤਰ 'ਬੀੜਾਂ' ਅਤੇ ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹਨੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਦੋਂ ਤਕ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕਾਫੀ ਲੋਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਟਿਕੱਟੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ।

23. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਬੀੜਾਂ' ਦੇ ਜਲਣ ਸਬੰਧੀ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਨੰਬਰ 50 ਸਬੰਧੀ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਇਕ ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ-ਤਿਆਰ ਚੰਦ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਚੰਦ ਨੇ ਐਸ. ਆਈ. ਕੇਸ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਨਕੋਦਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਇਹ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗ ਦਾ ਲਗਣਾ ਇਤਫਾਕੀਆਂ ਹਾਦਸਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਗਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ।

24. ਸ਼੍ਰੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ ਆਈ. ਪੀ. ਐਸ. ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਸਮੇਂ ਉਦੋਂ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਸੀ। ਉਹ 3 ਫਰਵਰੀ 1986 ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗਏ, ਸ਼੍ਰੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅੱਗ ਲਗਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹੀ

ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗ ਅਚਾਨਕ ਲਗੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਰਾਰਤ ਦੀ ਸੰਭਵਾਨਾ ਨੂੰ ਝੁਠਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸ਼ਰਾਰਤ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਲਈ ਉਸਨੇ ਨਿਮਨ ਆਧਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ:—

1. ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਲੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦਮੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭੇਂਟ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਬੜੀ ਆਸਾਨ ਸੀ।

2. ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਪੰਜ ਬੀੜਾਂ ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਨਾਲ ਦੇ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰੱਖੀਆਂ ਰਾਖੀਆਂ ਸਨ, ਜਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੀੜਾਂ ਤੇ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਹਨ ਸਭ ਜਲ ਗਏ ਸਨ। ਪੰਜ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਵਰ ਉਪਰ ਕਾਲੇ ਧੱਬੇ ਸਨ। ਇਕ ਬੀੜ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਪਤਰੇ ਜਲ ਗਏ ਸਨ ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਲੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅੱਗ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੁੰਦਾ ਪਰੰਤੂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

3. ਮੈਂ ਖੁਦ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਅੱਗ ਦੇ ਇਕ ਮਾਹਿਰ ਨੂੰ ਮੰਕੇ ਤੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਰਾਇ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰੀ ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਤੱਥ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਅੱਗ ਨੂੰ ਇਸ ਸਟੇਜ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਂ ਇਕ ਘੰਟਾ ਲਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੋਂ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚੀ। ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖੀ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਅੱਗ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਲਗਣ ਨੂੰ ਇਕ ਘੰਟਾ ਦਿੰਦਾ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਮੁੱਦਾਇ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਘਾਇਲ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ।

4. ਮੈਂ ਅੱਗ ਦੀ ਘਟਨਾ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਸਕਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਗ ਉਸ ਦਰੀ ਤੋਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਵਿਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਲਗਣੀ ਆਰੰਭ ਹੋਈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਕ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਉਤਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗੀ ਜਦੋਂਕਿ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਅਤੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਲਗੀ। ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਲ ਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਜਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਗਈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਕ ਇਤਫਾਕ ਸੀ ਜਾਂ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਲਗੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸ਼ਰਾਰਤ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਉਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਉਪਰ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ।

5. ਸਰਾਰਤ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਆਸਾਨ ਟੀਚਾ ਅਤੇ ਸੰਨਸਨੀ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਲੱਭਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਨਾ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਆਸਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿਆਦਾ ਸੰਨਸਨੀ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ । ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਾਲ ਵਾਲਾ ਕਮਰਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬਿਲਕੁਲ ਗੁੰਝੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ । ਜੇਕਰ ਗੁੰਝੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸੰਨਸਨੀ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਜਲਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੰਨਸਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ, ਬਜਾਏ ਕਿ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰੱਖੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਲਾਉਣਾ ।

6. ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਵਾਕਿਆ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਸਵੇਰੇ 5 ਵਜੇ ਅਤੇ 6 ਵਜੇ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਆਈ ਸੀ । ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਇਹੋ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਵੇਰੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਇਉਂ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹਨੇਰੇ ਕਾਰਨ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਮੌਮਬੱਤੀ ਵਰਗੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਜਲਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਦਕਾ ਹੀ ਇਹ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਗੁੰਝੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਮੱਦਦ ਵਾਸਤੇ ਚਿਲਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਸੇ ਦੇ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਅੱਗ ਬਲਦੀ ਹੋਈ ਵੇਖੀ ਸੀ ।

25. ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗਤ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨਕੋਦਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਪਵਿਤਰ 'ਬੀੜਾਂ' ਦੇ ਜਲਣ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਤਫਤੀਸ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਗ ਦਾ ਲਗਣਾ ਇਤਫਾਕੀਆ ਸੀ । ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗ ਇਤਫਾਕੀਆ ਸੀ । ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੀ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਪਵਿਤਰ "ਬੀੜਾਂ" ਸਾੜੀਆਂ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਕਿਵੇਂ ਵਾਪਰੀ ਸੀ । ਤਫਤੀਸ਼ੀ ਅਫਸਰ, ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਜਾਂ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਵਾਕਿਆ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ ਕਿ ਅੱਗ ਇਤਫਾਕੀਆ ਲਗੀ ਸੀ ।

26. ਕੇਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁੱਧ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਿਆ । ਸ਼ੀਸ਼ੜੀ

ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਪਹਿਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਧੁੰਆਂ ਨਿਕਲਦਾ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਤਿੜਕੜ ਅਤੇ ਟੁੱਟਣ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਗੀ ਦੇਖੀ ਅਤੇ ਮੱਦਦ ਵਾਸਤੇ ਚਿਲਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਕੇਵਲ ਇਸ ਗੱਲ ਸਬੰਧੀ ਹਨ ਕਿ ਅੱਗ ਦਾ ਲਗਣਾ ਇਤਫ਼ਾਕੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ।

27. ਸ਼੍ਰੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ, ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੱਗ ਸਬੰਧੀ ਮਾਹਿਰ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਸਥੱਲ ਤੇ ਸੱਦਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮੱਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਗ ਇਤਫ਼ਾਕੀਆ ਲਗੀ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਆਲਮ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਸਬੰਧੀ ਉਸ ਮਾਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਪੁੱਤੂ ਉਹ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾਊ ਅਮਲੇ ਦਾ ਮੁੱਖੀ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਆਲਮ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਕਿ ਅੱਗ ਬੁਝਾਊ ਅਮਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਆਲਮ ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਅੱਗ ਬੁਝਾਊ ਅਮਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਨੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਆਲਮ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦਾਨਾ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਮੱਤ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅੱਗ ਦਾ ਲਗਣਾ ਮਹਿਜ਼ ਇਤਫ਼ਾਕ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੇਸ ਡਾਇਰੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਰਸਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਰਾਰਤ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਧੁੰਆਂ ਜਾਲੀ ਵਾਲੀ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਗਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਤਾਂ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਸੀ ਅਤੇ ਖਿੜਕੀ ਨੂੰ ਜਾਲੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜਾ ਕਿ ਅੱਗ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵਿਸਫੋਟਕ ਸਮੱਗਰੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਵਿਸਫੋਟਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨੇ ਅੱਗ ਫੜ ਲਈ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਇਹ ਅੱਗ ਬਜਲੀ ਦੇ ਸਾਰਟ-ਸਰਕਟ ਕਰਕੇ ਲੱਗੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

28. ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗ ਲਗਣੀ ਇਕ ਦੁਰਘਟਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਗੀ ਹੋਈ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ

ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਗਾਈ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਮਨਾਸਬ ਤਫਤੀਸ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸੁਰਾਗ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

29. ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਘਟਨਾ ਸਥਲ ਤੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿਤਾ ਕਿ ਫਰਸ ਉਤੇ ਵਿਛੀ ਦਰੀ ਕਿਸੇ ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥ ਪਾਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫੜ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਚਿਸ ਦੀ ਤੀਲੀ ਜਲਾ ਕਿ ਦਰੀ ਉਤੇ ਸੁਟੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਅੱਗ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥ ਸੁਟ ਕੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਸੰਕੇਤ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਸਰਾਰਤ ਕੀਤੀ।

30. ਸ਼੍ਰੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ ਨੇ ਇਹ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅੱਗ ਇਤਫਾਕੀਆ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਅੱਗ ਸਬੰਧੀ ਮਾਹਿਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਕਿੱਤੇ ਵਜੋਂ ਬਿਜਲੀ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਨਿਗਰਾਨ ਦਾ ਹਲਫਨਾਮਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਬਿਜਲੀ-ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਕੋਲ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨੰਬਰ 980 (1959) ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਕਮਰੇ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਫਿਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਗ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਕਿ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸ਼ਾਰਟ-ਸਰਕਟ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਵੀ ਕੋਈ ਗਵਾਹ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੁੱਖ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ, ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਦੀ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਪੱਤਰ ਵੀ ਮੁੱਖ-ਮੰਤਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਅੱਗ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸ਼ਾਰਟ-ਸਰਕਟ ਸਦਕੇ ਲਗੀ ਸੀ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਮਿਤੀ 10 ਜੁਲਾਈ, 1986 ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਭੀੜਾਂ ਅਗਨੀ-ਭੇਂਟ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਇੰਸਟਾਲੇਸ਼ਨ ਲਗਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਅਹਿਮ ਗਵਾਹੀ ਘਟਨਾ ਸਥਲ ਤੋਂ ਉਪਲਬੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਕਮਰੇ ਦੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੀ. ਵੀ. ਸੀ. ਅੱਗ ਦੀ ਭੀੜ ਗਰਮੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਿਘਲ ਸੀ ਅਤੇ ਇਉਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਹੋਈ ਐਨੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਉਤੇ ਅਪੱੜਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਅੱਗ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸ਼ਾਰਟ-ਸਰਕਟ ਕਰਕੇ ਲਗੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਫੀਡਰ ਨਾਲ ਹਾਲਾ ਅਧੀਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਬਿਜਲੀ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਿਕਾਇਤ ਰਿਜਿਸਟਰ ਵਿਚ ਮਿਤੀ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸ਼ਾਰਟ-ਸਰਕਟਾਂ ਸਬੰਧੀ ਜਾਂ ਬਿਜਲੀ ਚਲੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਆਲਮ, ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਫਤੀਸਾਂ ਨੇ ਇਹ

ਗਲ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪੁਰਾ, ਨਕੋਦਰ, ਜਿਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਥਿਤ ਹੈ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਾਰਜ-ਇੰਜੀਨੀਅਰ (ਸ਼ਹਿਰ) ਡਵੀਜ਼ਨ, ਨਕੋਦਰ ਤੋਂ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਬਿਜਲੀ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਮੀਸੋ: ਨੰ: 11005 ਮਿਤੀ 16 ਅਗਸਤ; 1986 ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਰਿਕਾਰਡ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਹਿਲੀ ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 6 ਵਜੇ ਤੋਂ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 6 ਵਜੇ ਤਕ ਮੁਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪੁਰਾ, ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਇਸ ਸੀਮਾ ਤੱਕ ਸੀ ਅਨੁਲਗ-ਏ ਦੇ ਇਨਸਪੈਕਸ਼ਨ ਨੋਟ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਰਟ-ਸਰਕਟ ਕਰਕੇ ਹੋ ਗੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂ ਜੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਤੇ ਖਿੜਕੀ ਸਮੇਤ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਪਈਆਂ ਵਸਤਾਂ ਵੀ ਜਲ ਰਈਆਂ ਸਨ।

31. ਇਹ ਅੱਗ ਇਤਫਾਕੀਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਧੂਪ ਜਾਂ ਅਗਰਬੱਤੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਪਕ ਅੱਗ ਧੂਪ ਜਾਂ ਅਗਰਬੱਤੀ ਜਲਾਉਣ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਧੂਪ ਜਾਂ ਅਗਰਬੱਤੀ ਨਹੀਂ ਜਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਜਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਅੱਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਸਦਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਫਸਰ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਅੱਗ ਇਤਫਾਕੀਆ ਲਗੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰ: 50 ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸਹਿਤਾ ਦੀਆਂ ਧਰਾਵਾਂ 295/436 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਅਪਰਾਧ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਵਾਈ ਯੋਗ ਹਨ। ਇਸ ਕੇਸ ਸਬੰਧੀ ਤਫਤੀਸ਼ ਕੇਵਲ ਇਸ ਸੀਮਾ ਤਕ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਘਟਨਾ ਸਥਲ ਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਜ਼ਿਮਨੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਐਸ. ਚੌਪੜਾ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੌਪੜਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਜੁਰਮ ਦਾ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਦੂਰ ਦਾ ਵੀ ਉਪਲੱਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੈਖਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਮੱਤ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਿ ਅੱਗ ਇਤਫਾਕੀਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਕੇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਫਤੀਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਅਗਨ-ਭੇਂਟ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਤਹਿ ਤਕ ਅਪੜ ਕੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਂਦੀ ਕਿ ਮਿਤੀ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਜਲਾਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ

ਫਰਨਾ ਫਰਨ, ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ, ਬਹੁਤ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਏਜੰਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੇਗਨ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਜਲਾਏ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਫਰਨਾ ਫਰਨ, ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਜਲਾਏ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਲਾਤ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਫਿਰ-ਕਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਕੁਝ ਤਨਾਓ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਮਲ ਮੌਥ ਦੇ ਝਗੜੇ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਇਕ ਕੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

32. ਜਿਹਨਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ ਅੱਗ ਇਤਫਾਕੀਆ ਹੋਣ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਉਤੇ ਪੁੱਛੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਚਾਇ ਉਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਆਲਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸ਼ਰਾਰਤ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਹਾਲ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਹਾਲ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਹਾਲ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਹੀ ਬੀੜ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜ ਦਾ ਪਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ 'ਬੀੜਾਂ' ਰਮਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਮਾਨ ਸੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂਕਿ ਹੋਰ ਬੀੜਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਜਲ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਆਲਮ ਦਾ ਇਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਸੀ ਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਦਰਸਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕੇਵਲ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਕੇ ਹੀ ਸੰਭਵ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਲਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅੱਗ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਸਮੇਂ ਉਪਰੰਤ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਸਕੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਨਸਰ ਇਤਨਾ ਬੇਵਕੂਫ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਐਨੀ ਦੇਰ ਲਗਾਂਦਾ। ਇਹ ਮੰਤਰ ਵੀ ਮਨਾਸਬ ਕਾਰਨਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਕੇਵਲ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਟੀਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲਈ ਐਨਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ-ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲੱਗਣੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਅਤੇ ਰਮਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ, ਉਹਨਾਂ (ਸਿੱਖਾਂ) ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ। ਦੁਬਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅੱਗ ਤਖਤ ਪੇਸ਼ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਦਰੀ ਅਤੇ ਕੱਪ-ਗਿਆ ਤੇ ਸੁਰ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹੀ ਤਰਕ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅੱਗ ਤਖਤ ਪੇਸ਼ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਵੀ

ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨਾਲ ਵਸਤਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅੱਗ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਧਾਰਣ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਤਿ ਕਲਪਨਾ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੋਰ ਇਹ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਆਲਮ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਨਸਰਾਂ ਵਧੇਰੇ ਅਤੇ ਸਨਸਨੀ ਖੇਜ ਸੌਖੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚਲਾ ਹਾਲ ਕਮਰਾ ਜਿੱਥੇ ਕੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਨਸਰ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਧੇਰੇ ਸੌਖਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਸੇ ਦਾ ਕਮਰਾ ਯਾਨੀ ਸੁੱਖ-ਆਸਨ ਕਮਰਾ ਹੀ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਹਾਲ ਕਮਰਾ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਹਾਲ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਦਾ ਲੱਗਣਾ ਸਿੱਖ-ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਸਨਸਨੀ ਖੇਜ ਘਟਨਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਆਲਮ ਮੁਤਾਬਕ ਮਿਤੀ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ 5 ਵਜੇ ਤੋਂ 6 ਵਜੇ ਸਵੇਰ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ਕੋਈ ਸੋਮਬਤੀ ਅਵੱਸ਼ ਜਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹੋ ਹੀ ਅੱਗ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਆਲਮ ਵਲੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗ ਦਾ ਪਤਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 9.45 ਵਜੇ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਸੋਮਬਤੀ ਬਲਦੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ, ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਜੇਕਰ ਸ਼੍ਰੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ ਦਾ ਮਸ਼ਵਰਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਗ ਇਤਫਾਕੀਆ ਲਗੀ ਸੀ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਸਬੰਧੀ ਹੋਰ ਤਫਤੀਸ਼ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਇਹ ਪੱਖ ਕਿ ਤਫਤੀਸ਼ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਕਿਸੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ, ਨਿਰਾਧਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤਫਤੀਸ਼ ਸਬੰਧੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮਿਤੀ 17 ਮਾਰਚ, 1986 ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਕੇਵਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੇਸ ਦੀ ਤਫਤੀਸ਼ ਵਿਚ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

33. ਵਿਚਾਰ ਗੋਚਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ (i) ਅਤੇ (ii) ਬਾਬਤ ਮੇਰੇ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ :

- (i) ਮਿਤੀ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਜਲਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਲਾਤ ਸ਼ਾਇਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ 4 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲ ਰਹੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਤਨਾਓ ਹੋਵੇ। ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਮਲ ਉਰਫ ਮੋਢੂ ਦਰਮਿਆਨ ਝਗੜੇ ਉਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਰੰਗ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਸਬੰਧੀ ਵੀ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਉਪਲੱਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਮੇਸ਼ ਚੰਪੜਾ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ।

(ii) ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾ ਨੂੰ ਸਾਡਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਲੰਘਣਾਵਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਯੋਗ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਇਦ ਪੁਲਿਸ ਕੋਈ ਸੁਰਗ ਲਗਾਉਣ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਵੇ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜੇ ਹੋਰ ਤਫਤੀਸ਼ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਗੜ ਰਹੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਮਿਤੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ 4 ਫਰਵਰੀ 1986 ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣਾ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਚਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਨਿਯੇ ਸੰਗਤ (ਉਚਿਤ) ਸੀ, ਬਾਰੇ ਤਫਤੀਸ਼ ਕਰਨੀ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ, ਸੁਪਤਨੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ, ਗ੍ਰੰਥੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ, ਮਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁਰਾ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸੁਖ-ਆਸਣ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਔਗ ਮਿਤੀ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 9.30 ਵਜੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ। ਇਹ ਔਗ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬੁਝਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਥਾਣਾ ਨਕੋਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਿਤੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਲੱਗਭਗ 40 ਅਕਾਲੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦਾ ਜਲੂਸ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਅਰੇ ਲਾਏ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਵਿਖੇ ਔਗ ਲੱਗਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਈ. ਐਸ. ਐਸ. ਐਫ. ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਹੈਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿ ਜਲੂਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਨਕੋਦਰ ਨਗਰ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ। ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਘਟਨਾ ਸਬੰਧੀ ਥਾਣਾ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਕੋਡ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 124-ਏ, 188, 148, 149 ਅਤੇ 506 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰ: 51 ਮਿਤੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸਾਮ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਉਰਫ ਖਾਨ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਕਰਾਂ ਜੋ ਗੰਡਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਡਾਂਗਾ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ ਨਕੋਦਰ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਇਕ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਪੁੱਚਾਇਆ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਕੋਡ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 506/427/188/118/149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰ: 52 ਮਿਤੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਮਾਲ ਦੀ ਹੱਥਿਆ ਲਈ ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

34. ਸਰਵਸ੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੁਤ, ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਸਬ-ਡਵੀਜ਼ਨਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨਕੋਦਰ ਅਤੇ ਜੀ. ਐਸ. ਘੁੰਮਣ, ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਨਕੋਦਰ ਅੱਗ ਲਗਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੌਰਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਹਲਫ-ਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਨਗਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਖੇ ਇਕੱਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਰਾਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਜਲੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਸਿੱਖ ਪਰਮ ਦੀਆਂ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਮੁਤਾਬਕ (ਸੰਸਕਾਰ ਲਈ) ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਲਿਜਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਬੀੜਾਂ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਇਕ ਵਾਹਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਅਤੇ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਤਕਰੀਬਨ 1.30 ਵਜੇ ਥਾਣਾ ਨਕੋਦਰ ਆਏ ਜਿਥੋਂ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਉਸ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼-ਗਾਹ ਤੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਤਕਰੀਬਨ 2.30 ਵਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਗੁਰੂ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਵਾਕਿਆ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ। ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਤਕਰੀਬਨ 4.30 ਵਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜੀ. ਐਸ. ਘੁੰਮਣ, ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਲਿਜਾਣ ਨੂੰ ਡਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਖੇ ਆਉਣ, ਪਰੰਤੂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਉਸ ਨੇ ਅਤੇ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਉਘੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਖੇ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਮੀਟਿੰਗ ਰਾਤ ਦੇ ਲਗਭਗ 9 ਵਜੇ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਸਨੀਕਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਧਾਨ, ਅਕਾਲੀ ਜਥਾ ਸ਼ਹਿਰੀ, ਨਕੋਦਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਵਗੀਲ, ਜਥੇਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਉਧਮੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਵਕੀਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ ਸਾਬਕਾ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਸੰਘੋੜਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਿਤੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬੰਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਲੂਸ ਨਾ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਬੰਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਰਜਾਮੰਦ ਨਾ ਹੋਏ। ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਵਸੋਂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਲੂਸ ਨਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਜਾਂ

ਹਰ ਅਦਾਰੇ ਬੰਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ, ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 5.45 ਵਜੇ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨੇ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਸਥਿਤ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

35. ਸਰਵਸ਼੍ਰੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਗੁਪਤਾ, ਸਪੁੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਗੁਪਤਾ, ਮਾਲਕ ਖਾਸਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਤਨਾਮ ਕੌਰ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ "ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ" ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਲਿਜਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਭਾਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਸਹਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੂਤ, ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਘੁਮਣ, ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਮਿਤੀ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਜਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਰਜਾਮੰਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਪਰੰਤੂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਹਲਫਨਾਮੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਦੁਆਰਾ ਤੀਬਰ ਤਫਤੀਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਲਈ ਰਜਾਮੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਗੁਪਤਾ, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਤਨਾਮ ਕੌਰ ਨੇ ਇਹ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਲਿਆਂਦੀ ਮੈਟਾਡੋਰ ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਤੋਂ ਗੁਜਰ ਕੇ ਜਾਵੇਗੀ।

36. ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟੇਟ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਪੁਲਿਸ ਮਿਤੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 9.00 ਵਜੇ ਨਕੋਦਰ ਥਾਣੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲੀ ਕਿ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਨਕੋਦਰ-ਜਲੰਧਰ ਸੜਕ ਉਤਲੇ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਪੁੱਲ ਉਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਰੋਕ ਲਈ ਹੈ। ਉਹ ਘਟਨਾ ਸਥਲ ਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਬਸ, ਜਿਸ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਦੀ ਹਵਾ ਖੌਂਦੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸੜਕ ਤੇ ਖੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਲੀ, ਬੱਸ ਦੀ ਛੱਤ ਤੋਂ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸੜਕ ਤੇ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਗਵਾਹੀ ਸਥਾਨਕ ਦਲ ਦੇ ਵਰਕਰ ਅਤੇ ਨਗਰ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਗਏ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਆਦਾਤਰ ਨੌਜਵਾਨ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਹੀ ਏ. ਆਈ. ਐਸ. ਐਸ. ਐਫ. ਦੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਸੜਕੀ ਮੰਡੀ ਵਲ ਗਏ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਤਹਿਸੀਲ ਖਜਾਹ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਸੜਕ ਤੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਥਾਣੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਲਾਠੀਆਂ ਨਾਲ ਬੰਦ ਪਹੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ. ਡੀ. ਐਸ. ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਇਹ ਬਿਆਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਡਾਲਾ

ਮੈਂਬਰ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਨਕੋਦਰ ਵੀ ਉਥੇ ਆਏ ਅਤੇ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਏ. ਆਈ. ਐਸ. ਐਸ. ਐਫ. ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਧਰਨਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਲਗਭਗ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 4.30 ਵਜੇ ਖਿੰਡ-ਪੁੰਡ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਅਫਸਰਾਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੂੰ ਗਏ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 7.00 ਵਜੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਮਾ ਕਾਂਤ ਜਲੋਟਾ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਨੇਤਾ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਇਕ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਮਾ ਕਾਂਤ ਜਲੋਟਾ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ-ਸੈਨਾ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਨਗਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤੀ ਤਨਾਉ-ਪੂਰਨ ਸੀ।

37. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਜਲਣਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਦੁਖਾਂਤ ਸੀ। ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਮਿਤੀ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਅਫਸਰ ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਆਏ ਸਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਮਿਤੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਬੰਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਜਿਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨੇ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 9.45 ਵਜੇ ਇਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ-ਸੈਨਾ ਨੇ ਵੀ ਨਗਰ ਵਿਚ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਸਮੇਤ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ 7.30 ਵਜੇ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਗੰਡਾਏ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਵਰਗੇ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਮਾਂਤਰ ਮੁਜਾਹਰਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਨਾਅਰੇ ਬੁਲੰਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਨੀਲੀ ਪੀਲੀ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ, ਖੱਟਾ ਮਿੱਠਾ ਫਾਲਸਾ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਖਾਲਸਾ ਕੱਛ ਕੜਾ ਕਿਰਪਾਨ, ਇਹਨੂੰ ਭੇਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ। ਸ੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੂਤ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ਼ਿਵ-ਸੈਨਾ ਦੇ ਲੋਕ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਰਮਾ ਕਾਂਤ ਜਲੋਟਾ ਵੀ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੰਦਰ ਵਲ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਗੰਡਾਏ ਫੜੇ। ਕੁਝ ਮੌਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਵੇਖੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਵਿਰਸਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ, ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਨੇ ਕਚਰਿਓ ਲਗਾ

ਚਿੰਤਾ । ਇਹ ਇਸ ਪਤਾਅ ਤੇ ਹੀ ਐਸ. ਐਸ. ਟੀ. ਨੇ ਵੀ ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਨੂੰ
 ਕਰਵਾਉਣਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਜੁਝਾਓ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ
 ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਤਸੱਲੀ ਹੈ ਕਿ ਫੌਰੀ
 ਨਿਰੰਧਕ ਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਵਾਲੇ ਉਪਰਾਲੇ ਵਜੋਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ । ਸ੍ਰੀ
 ਵਿਜਹਾਰ ਆਲਮ, ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ
 ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ 3 ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੱਡਨ ਉਪਰੰਤ ਅਤੇ ਨਗਰ ਵਿਚ
 ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਲਈ
 ਬਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤੀ
 ਬੰਗ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਸੀ । ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ, ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਨਕੋਦਰ
 ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਏ. ਆਈ. ਐਸ. ਐਫ. ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਲੂਸ
 ਕੱਢਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾ-
 ਵਾਲੀ ਕੰਡ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ 124 ਏ, 188, 148, 149 ਅਤੇ 506 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ
 ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰ: 51 ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿ ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਹਿੰਦੂ
 ਸਿਵ-ਸੈਨਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ
 ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੇਸ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰ: 52 ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ।

38. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਜਲਾਏ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਕੇਸ
 ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰ: 50 ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ
 ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਇਹਨਾਂ ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਤਸੱਲੀ ਰਹੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅ-
 ਕਤੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ
 ਰੁਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਇਤਫਾਕੀਆ ਸੀ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ
 ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਨਾਲ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ ਕਿ
 ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਇਤਫਾਕੀਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ
 ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਤਫਤੀਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਵੱਜ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ
 ਗਏ ਹੋਣਗੇ । ਕਿਉਂ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ
 ਅਤੇ ਤਫਤੀਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ
 ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਬੰਦ ਰੱਖਣ
 ਦਾ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਏ. ਆਈ. ਐਸ. ਐਫ. ਦੇ ਕਾਰਜ-
 ਕਰਤਾ ਵੀ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ ਅਤੇ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ
 ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ ।
 ਸਿਵ-ਸੈਨਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ
 ਸੀ । ਸ੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੂਤ, ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨਕੋਦਰ ਦੀ ਇਹ ਗਵਾਹੀ
 ਸੀ ਕਿ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕਤੀਬਨ 7.00 ਵਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ
 ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸਿਵ-ਸੈਨਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰਤਾ ਅੰਦਰ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ
 ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਦੋਂ ਤਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ
 ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਖਾਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ

ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਫਾ 144 ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਆਮ ਵਰਗੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਦਕਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਗੜ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਰਫਿਊ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਰਫਿਊ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਏ. ਆਈ. ਐਸ. ਐਫ. ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁੱਲ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਗੜਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਰੂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਮਿਤੀ 2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 9-30 ਵਜੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਾਤਮੀ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਕਰਕੇ ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਨੇ ਨਕੋਦਰ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਕਰਫਿਊ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

40. ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਅਤੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਮਿਤੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੂਤ, ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਥਿਤੀ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਉਹ ਨਕੋਦਰ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਤਕਰੀਬਨ 9.00 ਵਜੇ ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਯੂਨਾਈਟਡ (ਸਾਂਝੇ) ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਕਨਵੀਨਰ, ਜਲੰਧਰ-ਨਕੋਦਰ ਸੜਕ ਉਤੇ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਨਕੋਦਰ ਨਗਰ ਦੇ ਕਰਫਿਊ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੋਰ ਅਫਸਰਾਂ ਸਮੇਤ ਘਟਨਾ-ਸਥਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਅਤੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ., ਜਲੰਧਰ ਵੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਨਾ ਹੋਣ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਲਗੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਘਟਨਾ-ਸਥਾਨ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਲੰਧਰ-ਨਕੋਦਰ ਸੜਕ ਉਤੇ ਏ. ਆਈ. ਐਸ. ਐਸ. ਦੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਵੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਗਏ ਅਤੇ ਮਾਲਤੀ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਿਤੀ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲੀ ਕਿ ਏ. ਆਈ. ਐਸ. ਐਸ. ਐਫ. ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਮਾਲਤੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਖੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਕਣ ਲਈ ਮਾਲਤੀ-ਨਕੋਦਰ ਸੜਕ, ਜਲੰਧਰ-ਨਕੋਦਰ ਸੜਕ ਅਤੇ

ਕਪੂਰਥਲਾ-ਨਕੋਦਰ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਪੁਲਿਸ ਭਨਾੜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਐਸ. ਪੀ. ਓ. ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਨੂੰ ਮਾਲੜੀ-ਨਕੋਦਰ ਸੜਕ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ-ਨਕੋਦਰ ਸੜਕ ਦਾ ਇਨਚਾਰਜ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ, ਐਸ. ਪੀ. (ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ) ਨੂੰ ਕਪੂਰਥਲਾ-ਨਕੋਦਰ ਸੜਕ ਦਾ ਇਨਚਾਰਜ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਜੀ. ਐਸ. ਘੁਮਣ, ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਅਤੇ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ, ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਨਕੋਦਰ ਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਐਫ., ਬੀ. ਐਸ. ਐਫ. ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ 100 ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਅਨੁਸਾਰ 1,200 ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁਲ ਵਿਖੇ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਲੀ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਦਾਖਲ ਹੋ ਸਕਣ ਅਤੇ ਭੀੜ ਅਧਿਕ ਹਿੱਸਾ ਦੇ ਰੋਅ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਰਫਿਓ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਾਰੂ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਣ ਉੱਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਬਚਾਉ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਹਿਤ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਹੰਝੂ-ਗੈਸ ਦਸਤੇ ਅਤੇ ਲਾਠੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਚੇਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਅਰਦਾਸ" ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਲੀ ਨੇ ਭੀੜ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਿਆ "ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਮਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅੱਗੇ ਆਵੇ" ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਉੱਚੇ ਕੀਤੇ। ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਹੋਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਵਾਲੀ ਭੀੜ ਕਰਫਿਓ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਨਕੋਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ-ਸਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਿੰਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਏ ਅਤੇ ਹੰਝੂ-ਧੂੰਏਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਪੁਲਿਸ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਵੇ, ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਰੁਮਾਲੇ ਅਤੇ ਪਟਕੇ ਭਿਓਂ ਲਾਏ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 4-00 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਭੀੜ ਨੇ ਨਕੋਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਕੂਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਨਕੋਦਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਜੀ. ਐਸ. ਘੁਮਣ ਨੇ ਲਾਉਡ ਸਪੀਕਰ ਉੱਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੂਚ (ਮਾਰਚ) ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਰਫਿਓ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭੀੜ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਧਰਿਆ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਇੰਟਾ-ਰੋਡੇ ਮਾਰਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਿ ਉਸਨੇ ਹੰਝੂ-ਧੂੰਆਂ ਦਸਤੇ ਨੂੰ ਭੀੜ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਤੇ ਹੰਝੂ ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲੇ (ਸੇਲਜ਼) ਅਤੇ ਹੱਥ ਗੋਲੇ

(ਗਰਨੇਡਜ) ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਦੋਲਨ ਕਾਰੀਆ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਉੱਤੇ ਇੱਟ-ਰੌੜੇ ਸੁੱਟਣੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ, ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਲਾਠੀ-ਚਾਰਜ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਕੋਈ ਵਧੇਰੇ ਸਫਲ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਭੀੜ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਉੱਤੇ ਗੱਲੀ ਚਲਾਈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਏ. ਐਸ. ਆਈ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਭੀੜ ਉੱਤੇ ਫੋਰਨ ਪਲਾਸਟਿਕ (ਰਬੜ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ) ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਇਛੁੱਕ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਕਿ ਭੀੜ ਨੇ ਕਰਤਿਉ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ 500 ਮੀਟਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੱਗੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਕਵਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਗਰ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਵਸੋਂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਜੀ. ਐਸ. ਘਮਣ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਜ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਸੜਕ ਦੇ ਪੱਥੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਇਨਚਾਰਜ ਬਣਨ ਅਤੇ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਨਕੋਦਰ ਨੂੰ ਕੇ ਦਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪਤੀ ਨਿਯੁਕਤ (ਡਿਪਊਟ) ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਭੀੜ ਦੁਆਰਾ ਪਥਰਾਵ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀ ਜਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਆਖਰੀ ਹੀਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਚਿਆ ਅਤੇ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਅਤੇ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਐਫ. ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ 7.62 ਰਾਈਫਲਾਂ (ਫੰਦੂਕਾਂ) ਨਾਲ 6 ਰੌਂਦ ਚਲਵਾਏ ਸਨ, ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਾ ਰਿਵਾਲਵਰ ਦੁਆਰਾ ਰੌਂਦ ਚਲਾਏ ਅਤੇ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਦੇ ਗੰਨਮੈਨ ਦੁਆਰਾ ਦੋ ਰੌਂਦ ਚਲਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਘਟਨਾ-ਸਥਲ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਣ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ।

41. ਸ਼੍ਰੀ ਟੇ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ, ਐਸ. ਪੀ. (ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ) ਦਾ ਵੀ ਬਤੌਰ ਗਵਾਹ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਕਰੀਬ 4.00 ਵਜੇ ਉਸਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਆਖਰੀ ਹੀਲਾ ਅਪਣਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਪਾਸੋਂ ਵਾਇਰਲੈਂਸ ਉੱਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਈ ਕਿਉਂਜੋ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭੀੜ ਸੜਕ ਤੋਂ ਬਿਖਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਤੋਂ 15 ਤੋਂ 20 ਗਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਸਨ ਜਿਥੇ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀਆਂ

ਗੱਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਭੀੜ 30 ਤੋਂ 40 ਗਜ਼ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਫਾਸਲਾ ਉਦੋਂ ਵੀ ਉਤਨਾ ਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਹੰਝੂ-ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲੇ ਸੁੱਟੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭੀੜ ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਪਾਸ ਹਥਿਆਰ ਸਨ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭੀੜ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

42. ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਨਕੋਦਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੀੜ, ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਅਤੇ ਅਧਿਕ ਚੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਰੋਅ ਵਿਚ ਸੀ, ਨਕੋਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚਲੇ ਕਰਫਿਓ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਲੱਚਦੀ ਸੀ, ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਘੁਮਣ ਨੇ ਲਾਉਡ-ਸਪੀਕਰ ਉਤੇ ਭੀੜ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੂਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸ਼ਲੇਸ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਫਿਓ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰੰਤੂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਉਤੇ ਪਥਰਾਵ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਿਗੜ ਰਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਪੁਲਿਸ (ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ) ਨੇ ਹੰਝੂ-ਗੈਸ ਦਸਤੇ ਨੂੰ ਭੀੜ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਹੰਝੂ-ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲੇ ਅਤੇ ਹੱਥ ਗੋਲੇ (ਗਰਨੇਡਜ਼) ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਉਂਜੋਂ ਹਵਾ ਭੀੜ ਦੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਵਗ ਰਹੀ ਸੀ, ਲਈ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਲਾਠੀ ਚਾਰਜ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਵਧੇਰੇ ਸਫਲ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਕਿ ਭੀੜ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਨੇ ਰੋਬਿਟ ਗੱਲਜ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਪਰੰਤੂ ਇਹਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਕਿ ਭੀੜ ਨੇ ਨਗਰ ਦੇ ਸੰਘਣੀ ਵਸੋਂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਐਸ. ਪੀ. (ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ) ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੀ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸ਼੍ਰੀ ਜੀ. ਐਸ. ਘੁਮਣ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਦਾ ਹੈ।

43. ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਢਿੱਲੋਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ ਜਿਹੜਾ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਪਣੇ 455 ਰਿਵਾਲਵਰ ਨਾਲ ਦੋ ਰਾਂਦ ਚਲਾਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭੀੜ ਦੇ ਮੁਹਰਲੇ ਲੋਕ ਉਸ ਤੋਂ

15 ਤੋਂ 20 ਗਜ਼ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਸ. ਪੀ. (ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ) ਨੇ ਗੋਡਿਆਂ ਤੱਕ (ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਗੋਡਿਆਂ ਤੱਕ ਲੱਤਾਂ 'ਚ) ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।

ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਵਾ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

44. ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼੍ਰੀ ਢਿੱਲੋਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਰੂ ਕਰਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਘੁੰਮਣ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਸ. ਪੀ. (ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ, ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ (ਕਮਰ) ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਿਆ।

45. ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਵਿਖੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਉਤੇ ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਘਟਨਾ-ਸਥਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ, ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਜਲੰਧਰ ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼੍ਰੀ ਢਿੱਲੋਂ, ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਪਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਠਦਾ, ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਬੱਸ ਦਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਗੁਸਤ ਬੱਸ ਪੁਲ ਦੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਪੁਲ ਦੇ ਨਕੋਦਰ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

46. ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਸਬੰਧੀ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸੇਵਾ-ਨਿਵਿਰਤ ਕੈਪਟਨ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸਕੂਲ ਨਕੋਦਰ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹੈ, ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਮਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ (ਭਾਲ) ਵਿਚ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਵਿਭਾਗ (ਪੀ. ਡਬਲਿਯੂ. ਡੀ.) ਦੇ ਰੈਸਟ-ਹਾਊਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਬਲ ਅੰਨੇਵਾਹ ਤੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਜਲੂਸ ਉਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਕਈ ਲੜਕੇ ਫੱਟੜ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਭੱਜ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨਿਮਜਤ ਲੱਗਾ ਕੇ ਅਤੇ ਪਦਲ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੋ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਕਹਿਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਨੇੜਲੇ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ

ਐਂਗੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਜ਼ ਦੌਰਾਨ ਹਥਿਆਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
ਰਾਤਰੀ ਤੋਂ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਲੱਗ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ
ਨਾਲ ਭਾਰੀਬਨ 300 ਰੌਂਦ ਚਲਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਬਿਆਨ
ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ 20/25 ਗਜ਼ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਉੱਤੇ ਸੀ।
ਉਸਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਭੀੜ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ
ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਾਠੀ, ਕੁਹਾੜੀ, ਤਲਵਾਰ ਜਾਂ ਬੰਦੂਕ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ
ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਭੀੜ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਇੱਟਾਂ ਦਾ
ਪਥਰਾਓਂ ਕਰਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼ੀਆਂ ਬਿਆਨ
ਵਿਚ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਾਇਰਿੰਗ ਗੋਲੀਆਂ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਭੜਕਾਹਟ ਵਿਚ ਚਲਾਈਆਂ
ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ 300 ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੌਂਦ
ਚਲਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ
ਉਹ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਵਾਉਣ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਥੇ ਇਕੱਠੇ
ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਕੋਈ ਲਾਠੀ, ਕਿਰਪਾਨ, ਕੁਹਾੜੀ ਜਾਂ
ਭਾਗਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭੀੜ ਨੇ
ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਇੱਟਾਂ ਵੱਟਿਆਂ ਦਾ ਪਥਰਾਓਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ
ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਕੋਦਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ।
ਸ਼੍ਰੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਮੁਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ
ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਘਰ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਤੋਂ 100 ਗਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉੱਤੇ
ਸਥਿਤ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣੀਆਂ
ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮੰਜੂਦ ਸੀ, ਗੋਲੀਆਂ ਲਗਭਗ ਇਕ
ਘੰਟਾ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ 200/250 ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਦੇ
ਘਰ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸੜਕ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਵੱਲ ਭੱਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਹੋਰ ਇਹ
ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹ 3/4 ਵਿਅਕਤੀਆਂ
ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਭੱਜਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ, ਕਿ ਪੁਲਿਸ
ਦੁਆਰਾ 300 ਦੇ ਕਰੀਬ ਰੌਂਦ ਚਲਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ
ਸ਼੍ਰੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ ਅਤੇ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਜੀ. ਐਸ. ਘੁਮਣ ਅਤੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ
ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਸਮੇਤ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਆਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ
ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵੜੇ ਸਨ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਉਸ ਦੇ
ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ 50/60 ਘਰ ਹਨ ਕਿ ਮੁਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ
ਕਰਵਿਉ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼ੀਆਂ
ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼ੀਆਂ
ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਨਕੋਦਰ ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਹੈ, ਕਿ
4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਅੰਨੇਵਾਰ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਕਈ ਗੋਲੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ
ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਨੇ ਉਹਨਾਂ
ਨਕਸ਼ਿਆ ਦਾ ਪਿਛਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਦੌੜ

ਰਹੇ ਸਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੜਕ ਤੇ ਡਿਗ ਪਈਆਂ ਸਨ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹ ਪੁਲਿਸ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਈ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ 400/500 ਲੋਕ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਘਰ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਪੂਰਥਲਾ-ਨਕੋਦਰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਇਕ ਘੰਟਾ ਜਾ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਘਟਨਾ-ਸਥਲ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਹੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਨਿਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਨੇ ਇਕ ਚੱਲਿਆ ਕਾਰਤੂਸ ਦਿਖਾਇਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ।

47. ਸਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵ ਰਾਜ ਰਾਹੀਂ, ਬਲਦੇਵ ਰਾਜ, ਸ਼੍ਰੀ ਚਰਨ ਦਾਸ, ਲਵਕੇਸ਼ ਚੰਦਰ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਪੁੱਤਰ ਸਿੰਗਾਰਾ ਰਾਮ ਅਤੇ ਨਸੀਬ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦੇਣ ਕੁਝ ਵੇਰਵੇ, ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼ੀਆ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਰਵਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵ ਰਾਜ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਬਲਦੇਵ ਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁਹੱਲਾ ਕਮਾਲ-ਪੁਰਾ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕਨਾਲ ਪੁਲ ਜਿਥੇ ਕਿ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਭੀੜ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਘਰ ਤੋਂ 200 ਗਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਸਥਿਤ ਹਨ, ਕਿ ਇਕੱਠ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੀਬ ਦੁਪਹਿਰ 2.00 ਵਜੇ 2,000 ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਸੀ, ਕਿ ਉਹ ਬਰਛਿਆਂ, ਕਿਰਪਾਨਾਂ, ਲਾਠੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ ਅਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਦੁਪਹਿਰ 3.30 ਵਜੇ ਭੀੜ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਗਰ ਵੱਲ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਟੜ ਕਰਨ/ਮਾਰਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਤੁਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੇ ਭੀੜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਨਾ ਵੱਧਣ ਪਰੰਤੂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭੀੜ ਨੇ ਇਕ ਹੱਥ ਗੋਲਾ (ਗਰਨੇਡ) ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਸੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਭੀੜ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਮੁੜਨ ਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਰੌਂਦ ਹਵਾ ਵਿਚ ਚਲਾਏ ਪਰੰਤੂ ਭੀੜ ਨਗਰ ਵੱਲ ਚਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਭੱਜਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਿਚ 4 ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਸਰਵਸ਼੍ਰੀ ਲਵਕੇਸ਼ ਚੰਦਰ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਤੇ ਨਸੀਬ ਚੰਦ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਨਾਲ ਪੁਲ ਦੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਕਿ ਦੁਪਹਿਰ 3.30 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਭੀੜ ਨੇ ਨਕੋਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗੇ ਨਾ ਆਉਣ, ਕਿ ਇਕ ਉਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਧਮਾਕਾ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਵਾਪਿਸ ਭੱਜਦੇ ਵੇਖੇ। ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲੇ ਧਮਾਕੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਦੱਸੀ ਗਈ। ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੇ ਕੋਈ ਤਾਈਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਹਨਾਂ

ਅਨੁਸਾਰ, ਭੀੜ ਸਿਰਫ ਸਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕਸਿਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਭੀੜ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਲੰਡੇ ਵੱਧ ਕੋਈ ਚੁਸਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਮਿਲ ਸਕੇ।

48. ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਨਾਲ ਭੀੜ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਭੀੜ ਵਿਚੋਂ ਜਖਮੀ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੱਟਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ 8 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਚਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਖਮੀ ਹੋਏ ਸਨ।

49. ਇਕ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਸਟ ਮਾਰਟਮ ਡਾ. ਧਰਮਪਾਲ ਕਪੂਰ ਦੁਆਰਾ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਰਾਤ 10 ਵਜੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਜਖਮ ਪਾਏ :

(1) 10X8 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਪੱਛਿਆ ਅੰਦਰਲੇ ਵਖਰਿਆ ਵਾਲਾ ਜਖਮ ਗਰਦਨ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗਲ ਪੱਥੇ ਤੋਂ 3 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਥੱਲੇ ਅਤੇ ਐਮਨਯੂਬਰਿਅਮ ਸਟਰਮ ਤੋਂ 2 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਉਪਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਖਮ 10 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਡੂੰਘਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਡਾਕਟਰੀ ਘੋਖ ਕਰਨ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਪਸਲੀਆਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਟੁੱਟੇ ਪਾਏ ਗਏ। ਮੈਲਯੂਬਰਿਅਮ ਸਟਰਨੀ ਵੀ ਕਈ ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਟੁੱਟੀ ਪਾਈ ਗਈ। ਗਰਦਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਹੇਠਲੇ ਪੱਥੇ ਪੱਛੇ ਪਾਏ ਗਏ, ਐਕਰੋਟਾਈਡ ਆਰਟੀਜ਼ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਧੜਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲਹੂ ਨਾੜੀਆਂ ਧੌਣ (ਗਰਦਨ) ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ (ਜਗਯੁਲਰ ਵੀਨਜ਼) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਟੀਆਂ ਤੇ ਪੱਛੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਾਹ-ਨਾਲੀ (ਛਕੀਆ) ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਨਾਲੀ (ਈਸੋਫਗੱਸ) ਸੈਮਰ 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪੱਛੀ ਅਤੇ ਕੱਟੀ ਗਈ ਸੀ। ਚੀਰ-ਫਾੜ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੱਜੇ ਫੇਫੜੇ ਦਾ ਉਪਰਲੇ ਅੱਧ ਦਾ ਵਧਿਆ ਮਾਸ ਬੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਤੇ ਤੀਸਰੀ ਪਸਲੀ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਲਗ ਭਗ 2 ਲੀਟਰ ਖੂਨ ਸੱਜੇ ਫੇਫੜੇ ਦੀ ਝਿੱਲੀ ਦੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਅਤੇ 1 ਲੀਟਰ ਖੂਨ ਖੱਬੇ ਫੇਫੜੇ ਦੀ ਝਿੱਲੀ ਦੀ ਖੋੜ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਪਸਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਕਾਰਤੂਸ ਦੇ ਧਾਤ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੋ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

(2) ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੱਟ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਲਹੂ ਵਗਣਾ, ਸਦਮਾ ਨਾ ਸਹਿਣਾ, ਸਾਹ ਪਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਰੁਕਣਾ ਇਹ ਜਖਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪਤਰਨਾਕ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਆਮ ਕਿਸਮ ਦਾ

ਚੰਗ ਮੌਤ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਜਖਮ ਤੇ ਮੌਤ ਸਮੇਂ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਸਮਾਂ ਤਤਕਾਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਰੀਖਣ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਸਮਾਂ ਛੇ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸੀ।

50. ਡਾਕਟਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ, ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਨਕੋਦਰ ਨੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਵਾਸੀ ਰਾਮਗੜ੍ਹ, ਉਮਰ 22/23 ਸਾਲ, ਦਾ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ (ਮਿਰਤਕ ਪਰੀਖਿਆ) ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜਖਮ ਪਾਏ :—

- (1) ਗੋਲਾਕਾਰ ਪੱਛਮ ਜਖਮ ਜਿਸ ਦਾ ਇਕ ਵਿਆਸ (ਡਾਇਆ ਮੀਟਰ) ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਸੀ ਜੋ ਛਾਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਪਰ ਅਤੇ ਛਾਤੀ ਦੇ ਹੱਡੀ ਦੇ ਵੱਡੇ 7 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੇਠਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੰਮਿਆਂ ਹੋਇਆ ਖੂਨ ਛਾਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਜੂਦ ਸੀ। ਪਿੱਠ ਤੇ ਕਮਰ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ 2×1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਰਗੜ ਸੀ।
- (2) ਜਖਮ ਨੰ. 1 ਦੀ ਚੀਰ ਫਾੜ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਛਾਤੀ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦੂਜੀ ਪਸਲੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪੱਠਿਆਂ ਵਿਚ ਜਖਮ ਆਰ-ਪਾਰ ਸੀ। ਦਿਲ ਦੁਆਲੇ ਝਿੱਲੀਦਾਰ ਥੈਲੇ ਦੀ ਖੱਡ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੂੜ੍ਹੇ ਤਰਲ ਖੂਨ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੁਆਲੇ ਝਿੱਲੀਦਾਰ ਥੈਲੇ ਦਾ ਅਗਲਾ ਤੇ ਉਪਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਵਿੰਨਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਖੂਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗ/ਪਰਿਕੋਸ਼ਨ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਲੰਘਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਲੰਘਿਆ। ਫੇਫੜਾ ਝਿੱਲੀ ਦੇ ਥੈਲੇ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ $1\frac{1}{2}$ ਲੀਟਰ ਖੂਨ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ 1 ਲੀਟਰ ਖੂਨ ਜਮ੍ਹਾਂ ਸੀ। ਵਹਿਣ ਪੱਸਲੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪੱਠੇ ਦੇ ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਤਕ ਸੀ, ਸੇਕਪੂਲਾ ਦੇ ਐਂਗਲ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਥੈਲੇ ਜਿਥੇ ਗੋਲੀ ਸਿਰਫ ਮਾਸ ਵਿਚ ਧੱਸੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬਾਹਰ ਕੱਢੀ ਗਈ ਤੇ ਸੰਭਾਲੀ ਗਈ। ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ, ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਖੂਨ ਦਾ ਵਹਿਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਜਖਮ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਰਤ ਵਾਹਣ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਧੱਕਾ ਲਗਣ ਕਾਰਣ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਆਮ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਜਖਮ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਲਗਭਗ 10 ਤੋਂ 15 ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਬੀਤਿਆ ਸੀ। ਮੌਤ ਅਤੇ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਲੱਗਭਗ 6 ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇਗਾ।

51. ਡਾਕਟਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸ਼ੰਕਰ ਸਿੰਘ, ਉਮਰ 27 ਸਾਲ, ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼ਾਲੋਪਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦਾ 5 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 4 ਵਜੇ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਵੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜਖਮ ਪਾਏ ਹਨ:—

- (1) ਹੇਠਲੇ ਹੋਣ ਤੇ $X\frac{1}{2}$ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਫਟਿਆ ਹੋਇਆ ਜਖਮ।
- (2) ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਕਮਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਤੇ 2×8 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਹਰੀ ਰਗੜ 8 ਸੈ. ਮੀ. ਸੀ।

(3) ਹੇਠਲੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਅੰਗਲਾ ਦਾ ਦੁਇਆ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਬਾਤਾ ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਓਂ ਚੀਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦੇ ਧੱਬੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਗਲੇ ਦੀ ਨਾੜੀ (ਟਾਨਸਿਲਰ ਫਾਸਾ) ਅਤੇ ਨਾਸੋ ਪਰਾਨੈਕਸ ਅਤੇ ਐਰੋਫਾਰੋਕਸੈਕਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੀਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਚੀਰ ਫਾੜ ਦੋਰਾਨ ਮੂੰਹ ਤੇ ਗਲੇ ਦੇ ਪੱਠੇ ਅਤੇ ਗਲੇ ਦਾ ਬਾਹਰਲਾ/ਮੁਹਰਲਾ ਰਚਾਈਐਂਗਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਾੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਵਿਚ ਖੂਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਬਾਹਰੀ ਸਿਰ ਲਹੂ ਨਾੜੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਗਰਦਨ ਦੀ ਨਾੜੀ ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਓਂ ਟੁਟੀ ਪਾਈ ਗਈ। ਹੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਮਣਕਾ ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਓਂ ਟੁਟਿਆ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਇਹ ਗੋਲੀ ਗਰਦਨ-ਹੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਖੱਬੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਜੜੀ ਪਾਈ ਗਈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

(4) ਖੱਬੇ ਗਿੱਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹਥਿਆਰ ਦਾ ਜ਼ਖਮ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸ਼ੌਕ/ਸਦਮੇ ਖੂਨ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਹਿ ਜਾਣ ਕਾਰਣ ਹੋਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਖਮ ਨੰਬਰ 3 ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੌਤ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ। ਜ਼ਖਮ ਤੇ ਮੌਤ ਵਿਚਲੀ ਦੇਰੀ ਦਾ ਸੰਭਵ ਸਮਾਂ ਲਗਭਗ 4 ਘੰਟੇ ਸੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਤੇ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਦਾ ਸਮਾਂ 8 ਘੰਟੇ ਸੀ।

52. ਮਿਤੀ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਰਾਤ 10 ਵਜੇ ਡਾਕਟਰ ਵੀ. ਕੇ. ਖੁਲਰ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ, ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਨਕੋਦਰ ਨੇ ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੇ ਇਕ ਅਣ-ਪਛਾਤੀ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਿਮਨ-ਦਰਜ਼ ਜ਼ਖਮ ਪਾਏ।

(1) ਖੱਬੀ ਪਸਲੀ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਲਾਇਨ ਤੋਂ ਜਿਥੇ ਕਿ ਜ਼ਖਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪਾਸੇ 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ - 75 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਚੀਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਖਮ ਪਾਇਆ ਗਿਆ।

(2) ਸਰੀਰ ਦੇ ਚੀਰ-ਫਾੜ ਦੋਰਾਨ, ਜ਼ਖਮ ਸਬ ਕਟਨੇਸੀਆ ਫੇਸੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਲੇ ਪੱਠਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਹਾਪਸਲੀ ਦੇ ਮੱਝ ਤੇ ਇਕ ਚੀਰਾ ਸੀ। ਚੀਰ ਦਾ ਮਾਪ 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ \times 75 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਸੀ। ਜ਼ਖਮ ਪੱਸਲੀਆਂ ਵਿਚ-ਕਾਰਲੇ ਪੱਠਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੋਲੀ, ਸਕੇਪੁਲਾ, ਸਪਾਈਨ ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਮੀਡੀਅਮ ਐਂਗਲ ਉਤੇ ਸਬ ਸਕੇਪੁਲਾ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਫੇਫੜੇ ਝਿਲੀ ਖੋਲ ਇਕ ਲੀਟਰ ਖੂਨ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਖੱਬੇ ਫੇਫੜੇ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਵੱਧਿਆ ਮਾਸ ਮਗਰਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਚੀਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ ਅੱਧੀਆਂ ਖੁਲੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉਜਾਗਰ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਖਮ ਦੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਮੌਤ

ਦਾ ਕਾਰਣ ਸਦਮਾ ਤੇ ਖੁਨ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਹਿਣਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਆਮ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੋਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਜ਼ਖਮ ਹਥਿਆਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ

53 ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਆਮ ਜਨਤਾ 'ਚੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ —

- (1) ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ
- (2) ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸੋਦਾਗਰ ਸਿੰਘ
- (3) ਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ
- (4) ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ
- (5) ਬਿੱਕਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
- (6) ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ
- (7) ਹਰਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ
- (8) ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ

ਡਾਕਟਰ ਅਜੇ ਸਾਹਨੀ, ਐਮਰਜੰਸੀ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ, ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਜਲੰਧਰ ਨੇ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਨਿਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਬਲੂਕਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜ਼ਖਮ ਪਾਏ : —

- (i) ਨੱਕ ਦੀ ਜਾੜ੍ਹ ਤੇ 2 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਰਗੜ ਸੀ।
- (ii) ਇਕ ਸਿੱਧਾ ਜ਼ਖਮ ਚੀਰਿਆ 2 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਰੋਗ ਭਰਮੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਬ-ਕੋਸਟਲ ਰੀਜ਼ਨ ਦੇ ਥੱਲੇ ਵਖਛਿਆ ਵਿਚ ਰਤਵਾਹ ਜਾਰੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਐਕਸ-ਰੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪੇਟ ਤੇ ਛਾਤੀ ਪੇ. ਏ. ਦੀ ਸਲਾਹ ਤੇ ਸਰਜਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ।
- (iii) ਮੱਥੇ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਖੱਬੇ ਭਰਵਟੇ ਤੋਂ 4 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਉਪਰ 6 4 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਗੁੱਝੀ ਸੱਟ।

ਜ਼ਖਮ ਨੰ: 1 ਤੇ 3 ਸਾਧਾਰਨ ਘੱਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮ ਨੰ: 2 ਸਰਜਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਐਕਸਰੇ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਜ਼ਖਮ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਗਏ, ਸੰਭਵ 12 ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਉਪਰੰਤ ਦੱਸੇ ਗਏ ਜ਼ਖਮ ਨੰ: 1 ਤੇ 3 ਜ਼ਖਮ ਖੁੱਡੇ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮ ਨੰ: 2 ਘਾਤਕ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

54. ਉਸੀ ਦਿਨ ਰਾਤ 7.45 ਤੇ, ਇਸੀ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸੈਦਾਗਰ ਸਿੰਘ, ਪਿੰਡ ਸਲ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜਖਮ ਪਾਏ :—

- (1) ਛਾਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ, ਸੱਜੀ ਪੱਸਲੀ ਤੋਂ 10 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਥੱਲੇ 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ \times .75 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਬਿੰਨਵਾ ਜਖਮ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਛਾਤੀ ਦੇ ਐਕਸਰੇ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪੀ.ਏ. ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਗੀ ਗਈ। ਜਖਮ ਤੋਂ ਖੂਨ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਖਮ ਐਕਸਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ। ਜਖਮ ਦਾ ਸੰਭਾਵੀ ਸਮਾਂ 12 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਘਾਤਕ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

55. ਡਾਕਟਰ ਅਜ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰੋਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ, ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਮਾਮੂਵਾਲ ਦਾ ਉਸੀ ਦਿਨ ਰਾਤ 8.20 ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜਖਮ ਪਾਏ :—

- (1) ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ 9 : 3 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੋਜਿਸ਼ ਪਾਈ ਗਈ। ਐਕਸਰੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
- (2) ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ ਤੇ 6 : 2 ਇੰਚ ਦੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੋਜਿਸ਼ ਪਾਈ ਗਈ। ਐਕਸਰੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
- (3) ਠੱਡੀ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 7 : 6 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੋਜਿਸ਼ ਪਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਐਕਸਰੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
- (4) ਖੱਬੇ ਗਿੱਟੇ ਤੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੋਜਿਸ਼ ਪਾਈ ਗਈ। ਹਰਕਤ ਦਰਦ ਭਰੀ ਸੀ। ਐਕਸਰੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
- (5) ਸੱਜੇ ਗਿੱਟੇ ਤੇ ਦਰਦ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ, ਐਕਸਰੇ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਜਖਮ ਦੀ ਕਿਸਮ ਐਕਸਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਜਖਮ 12 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਖੁੰਡੇ ਹਥਿਆਰ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

56. ਉਸੀ ਦਿਨ ਰਾਤ 7.55 ਤੇ ਉਸੀ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਨੂਰਪੁਰ ਚੱਕ, ਦਾ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜਖਮ ਪਾਏ :—

- (1) ਅੰਡਕੋਸ਼ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਚੀਰੀ ਗਈ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਪਤਾਲੂ ਥੱਲੇ ਗਏ, ਅੰਡਕੋਸ਼ ਦੇ ਜਖਮ ਅਤੇ ਜੰਘ ਵਿਚ ਡੂੰਘਾ ਜਖਮ ਅਤੇ ਖੂਨ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੇਂਡੂ ਦੇ ਐਕਸਰੇ ਅਤੇ ਸਰਜਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ।

- (2) ਮੱਢੇ ਦੇ ਜੋੜ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ 6 .1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਜਖਮ ਚਮੜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਡੁੱਖਾ ।
- (3) ਮੱਥੇ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ 2 ਡਾਇਆ ਮੀਟਰ ਡੈਲੀ ਸੋਜਿਸ਼ ਐਕਸਰੇ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ । ਜਖਮ ਨੰ: 1 ਦਾ ਐਕਸਰੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਜਨ ਦੀ ਰਾਏ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੀ ਜਖਮ ਨੰ: 2 ਸਾਧਾਰਣ ਸੀ ਅਤੇ ਜਖਮ ਨੰ: 3 ਐਕਸਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਸੀ । ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਵਿੱਚ, ਸਾਰੇ ਜਖਮ 12 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੋਰਾਨ ਮਿਲੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਖਮ ਨੰ: 1 ਅਤੇ 3 ਖੁੰਡੇ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਖਮ ਨੰ: 2 ਤਿੱਖੇ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ।

57. ਡਾ ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ, ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਨਕੋਦਰ ਨੇ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਰਾਤ 10 ਵਜੇ, ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਿੱਕਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਵਾਸੀ ਤਲਵੰਡੀ ਸੰਘਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜਖਮ ਪਾਏ —

- (1) ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ ਦੇ ਪੋਸਟਰਿਓਰ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਨਿਤੰਭ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੇ $1 \frac{1}{2} \times 1 \frac{1}{2}$ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਜਖਮ ਪਾਇਆ ਗਿਆ । ਵਿਚਲੀ ਹੱਡੀ ਟੁੱਟੀ ਪਾਈ ਹੋਈ । ਐਕਸਰੇ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ।
- (2) ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ $1/3$ ਹਿੱਸੇ ਤੇ 4×2 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਲਾਲ ਗੁੱਝੀ ਸੱਟ ।

ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਜਖਮ ਨੰ: 2 ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਖਮ ਨੰ: 1 ਪਰੇਖਣ ਅਧੀਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ । ਦੋਨੋਂ ਜਖਮ ਖੁੰਡੇ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਜਖਮ ਤਾਜ਼ੇ ਹੀ ਹੋਏ ਜਾਪਦੇ ਸਨ ।

ਉਸੀ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ 6.10 ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜਖਮ ਪਾਏ —

- (1) ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 6 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੇਠਾਂ ਕੁਲ੍ਹੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਗੋਲੀ ਦਾ 2×1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਜਖਮ । ਐਕਸਰੇ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਤਾਜ਼ਾ ਜੰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਖੂਨ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ।
- (2) ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਮੈਲੋਰਿਲਸ ਤੇ ਸੋਜਸ਼ ਅਤੇ ਐਕਸਰੇ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਦੋਨੋਂ ਜਖਮ ਧਿਆਨ ਅਧੀਨ ਰੱਖੇ ਗਏ । ਡਾਕਟਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਖਮ ਤਾਜ਼ੇ ਸਨ । ਜਖਮ ਨੰ: 2 ਖੁੰਡੇ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦਕਿ ਜਖਮ ਨੰ: 1 ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਐਕਸਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੇ ਅਪਾਰਦਸੀ ਗੋਲੀ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਤੇ ਇੰਟਰ ਟਰੇਹੋਨਟਰਿਕ ਰੀਜਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਜਖਮ ਨੰ 2 ਸਧਾਰਨ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਗੋਲੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ।

58. ਡਾ. ਵੀ. ਕੇ. ਖੁੱਲਰ, ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ, ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਨਕੋਦਰ ਨੇ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ 4.50 ਸ਼ਾਮ ਤੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਸਰਵਨ ਦਾਸ, ਵਾਸੀ ਚੱਕ ਕਲਾ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਿਮਨ-ਦਰਜ਼ ਜਖਮ ਪਾਏ ਗਏ —

- (1) ਇਸ ਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨੇ ਤੇ ਪੈਰ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ 2 5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੇ ਡੂੰਘਾ ਜਖਮ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਾਫੀ ਡੂੰਘਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸੋਜਿਸ਼ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦਾ ਹਿਲਣਾ-ਹੁਲਣਾ ਰੁਕ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਐਕਸਰੇ ਦਾ ਮਸ਼ਵਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
- (2) ਸੱਜੀ ਹਥੇਲੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਉਤਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸੋਜਿਸ਼ ਤੇ ਕਰਸਾਈ ਨੂੰ ਫੇਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੱਥ ਦੀ ਗਤੀ ਸੀਮਿਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਐਕਸਰੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।
- (3) ਸੱਜੀ ਲੱਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ, ਇਸ ਦੇ ਉਪਰਲੇ $1/3$ ਹਿੱਸੇ ਤੇ 2 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ 5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਰਗੜ ਮੌਜੂਦ ਸੀ।
- (4) ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੇ ਜੋੜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ 1.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਗੁੱਝੀ ਸੱਟ ਸੀ।

ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਜਖਮ 6 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਖੁੰਡੇ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਜਖਮ ਨੰ. 2 ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੀ—ਐਕਸਰੇ ਵਿੱਚ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਚੀਚੀ ਉਂਗਲੀ ਤੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦਾ ਫਰੈਕਚਰ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਹੋਰ ਜਖਮ ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਨ।

59. ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਜ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 5.05 ਤੇ ਉਸੀ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਲਿਤਨਾ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜਖਮ ਪਾਏ :—

ਸੱਜੇ ਗਿਟੇ ਦੇ ਜੋੜ ਤੇ 2.5 × 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਗੋਲੀ ਦਾ ਜਖਮ (ਚੀਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜਖਮ) ਪਾਇਆ। ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਸੋਜ਼ ਸੀ ਤੇ ਦਰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੋੜ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਐਕਸਰੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਜਖਮ ਗੋਲੀ ਨਾਲ 6 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਖਮ ਸਧਾਰਨ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਸਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰ 141, ਮਿਤੀ 5 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਡੀ ਪੀ. ਕਪੂਰ

ਨੇ ਗੋਲੀ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ। ਜਖਮੀ ਨੂੰ 8 ਦਿਨ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ 12 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਵਿੱਚ, ਜਖਮ 6 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਘਾਤਕ ਹਥਿਆਰ (ਗੋਲੀ) ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਖਮ ਸਾਧਾਰਣ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੀ।

60. ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਜਖਮੀ ਹੋਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਡਾਕਟਰੀ-ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ:—

- (1) ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ
- (2) ਸਿਪਾਹੀ ਜੀਤ ਰਾਮ
- (3) ਏ ਐਸ. ਆਈ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ
- (4) ਸਿਪਾਹੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ

61. 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 4.40 ਤੇ ਡਾ. ਵੀ.ਕੇ. ਖੁੱਲਰ ਨੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕ਼ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜਖਮ ਪਾਏ।

ਖੱਬੇ ਗੋਡੇ ਦੇ ਜੋੜ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ 4×2 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਰਗੜ। ਜਖਮ ਖੁੰਡੇ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਣ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ 6 ਘੰਟੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਵਾਬੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਹ ਜਖਮ ਲਾਠੀ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਸੀ।

62. ਉਸੀ ਦਿਨ 4.55 ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀ ਜੀਤ ਰਾਮ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨਨ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜਖਮ ਪਾਏ :—

- (1) ਖੱਬੀ ਕਲਾਈ ਦੇ ਜੋੜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ 11.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ \times 1.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੋਜਿਸ਼। ਜੋੜ ਦੀ ਹਰਕਤ ਦਰਦਭਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਐਕਸ-ਰੇ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
- (2) ਸੱਜੇ ਪੱਟ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਉਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਦਰਦ, ਐਕਸ-ਰੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਜਖਮ ਖੁੰਡੇ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ, 6 ਘੰਟੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਜਖਮ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ।

63. ਉਸੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ, ਸ਼ਾਮ 5.05 ਤੇ ਉਸੀ ਡਾਕਟਰ ਨੇ, ਏ ਐਸ. ਆਈ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜਖਮ ਪਾਏ —

ਸੱਜੀ ਲੱਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ, ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ .25 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ .25 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਚੀਰਿਆ ਹੋਇਆ ਗੋਲੀ ਦਾ ਜਖਮ, ਸੱਜੇ ਗਿੱਟੇ ਦੇ ਜੋੜ ਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪਾਸੇ 4 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਲੇਟੀਰਲ ਮੈਲੀਉਲਸ ਐਕਸਰੇ ਦੀ ਸਲਾਹ। ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਤੇ ਖੁਲੀ ਹੋਈ ਚੋਟ। ਜਖਮ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜਖਮ ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੀ। ਜਖਮ 6 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਕਸਰੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਗਿੱਟੇ ਤੇ ਇਕ ਧੱਬਾ, ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਜੂਦ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਜਖਮ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਦ ਡਾ. ਡੀ.ਪੀ. ਕਪੂਰ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਖਮ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੱਬਾ ਹੋਰ ਕਿਸੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ।

64. ਉਸੀ ਦਿਨ, ਸ਼ਾਮ 5.15 ਤੇ, ਉਸੀ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਜਖਮ ਪਾਏ :—

- (1) ਖੱਬੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਮੁੱਢ ਤੇ, ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ 4×25 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਜਖਮ ਜਖਮ ਡੂੰਘਾ ਸੀ।
- (2) ਛਾਤੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਦਰਦ। ਕੋਈ ਸੋਜਿਸ ਜਾਂ ਦਰਦ ਨਹੀਂ।

ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਜਖਮ ਨੰ: 1 ਤੇ ਤੇਜ਼ ਧਾਰ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜਖਮ ਨੰ: 2 ਖੁੰਢੇ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਖਮ 2 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਖਮ ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਨ।

65. ਪੁਲਿਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ 6 ਰਾਉਂਡ ਚਲਾਏ ਗਏ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੁੰਮਣ ਦੇ ਗੈਨਮੈਨ ਨੇ ਆਪਣੀ 303 ਦੀ ਰਾਇਫਲ ਨਾਲ 2 ਰਾਉਂਡ ਚਲਾਏ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ, ਐਸ. ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਵਾਲਵਰ ਨਾਲ ਦੋ ਰਾਉਂਡ ਚਲਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ, ਐਚ. ਓ. ਨੇ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਰੁਕਾ ਰਿਹਾ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਵਿਅਕਤੀ ਮੌਕੇ ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰ ਫੜੇ ਗਏ :—

(1) ਸੰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ	..	ਸੁਆ ਦੰਦ
(2) ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ	..	ਕਿਰਪਾਨ
(3) ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ	..	ਕਿਰਪਾਨ
(4) ਕਾਬਲ ਸਿੰਘ	..	ਕਿਰਪਾਨ
(5) ਕਿਰਪਾਨ ਸਿੰਘ	..	ਕਿਰਪਾਨ
(6) ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ	..	ਡਾਂਗ
(7) ਸਰਨਾਮ ਸਿੰਘ	..	ਡਾਂਗ

(8)	ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ	..	ਡਾਂਗ
(9)	ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	..	ਡਾਂਗ
(10)	ਡੇਗਰਾ ਸਿੰਘ	..	ਕਿਰਪਾਨ
(11)	ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ	..	ਕਿਰਪਾਨ
(12)	ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ	..	ਕਿਰਪਾਨ
(13)	ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ	..	ਕਿਰਪਾਨ
(14)	ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ	..	ਡਾਂਗ
(15)	ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ	..	ਡਾਂਗ
(16)	ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ	..	ਕਿਰਪਾਨ
(17)	ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ	..	ਕਿਰਪਾਨ
(18)	ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ	..	ਡਾਂਗ
(19)	ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ	..	ਡਾਂਗ

ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ, ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਿਕਰ ਸਿੰਘ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਨਕੋਦਰ ਤੋਂ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ ਨੰ: 54, ਮਿਤੀ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986, ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸ਼ਿਸ਼ਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾਵਾਂ 307/392/427/353/332/437/511/148/149, ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 25/27/54/59 ਅਧੀਨ, ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਮਨ ਦਰਜ ਵਸਤੂਆਂ ਮੌਕੇ ਤੇ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ:

- (ੳ) ਦੋ ਪਿਸਤੌਲਾਂ 12 ਬੋਰ ਦੇਸੀ (ਪਾਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. ਡਬਲਿਓ. 14/ਐਚ.)
- (ਅ) 10 ਕਾਰਤੂਸ 12 ਬੋਰ
- (ੲ) 2 ਕਾਰਤੂਸ 9 ਐਮ. ਐਮ.
- (ਸ) 6 ਕਿਰਪਾਨਾਂ (ਪਾਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. ਡਬਲਿਓ. 14/ਜੇ.)
- (ਹ) 5 ਲਾਠੀਆਂ (ਪਾਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. ਡਬਲਿਓ. 14/ਐਲ)
- (ਕ) ਲਗਭਗ 200 ਇੱਟਾਂ ਤੇ ਪੱਥਰ (ਪਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. ਡਬਲਿਓ. 14/ਐਮ.)
- (ਖ) ਖੂਨ ਨਾਲ ਭਰੀ ਜ਼ਮੀਨ (ਪਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. ਡਬਲਿਓ. 14/ਕੇ.)
- (ਗ) ਇਕ ਬਸ ਨੰ ਪੀ. ਜੇ. ਕਿਯੂ. 4630 (ਪਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. ਡਬਲਿਓ. 14/ਐਨ.)
- (ਘ) ਬੱਸ ਨੰ: ਪੀ. ਯ. ਕਿਯੂ 4630 (ਪਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. ਡਬਲਿਓ/ਓ.)
- (ਙ) ਇਕ ਟਰਾਲੀ ਦੋ ਟਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਇਕ ਸਕੂਟਰ (ਪਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. ਡਬਲਿਓ. /ਪੀ.)

ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਨਿਮਨ-ਲਿਖਤ ਸਰਮਾ ਵੀ
ਦਿੱਤੀਆਂ :-

(ੳ) 8 ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ

(ਅ) 21 ਰਿੰਗ ਗਰਨਡ

(ੲ) 27 ਹੱਥ ਗੈਸ ਦੇ ਖਾਲੀ ਗਲ

(ਸ) ਰਾਉਂਦ ਬੰਦੂਕ ਦੇ 8 ਕਾਰਤੂਸ

(ਹ) ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੁਰਾਬ

ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਪੁਲਿਸ (ਡਿਟੈਕਟਿਵ) ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਸ ਦੀ ਅਗਲੀ
ਪੜਤਾਲ 5 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸੀ.ਆਈ.ਏ ਸਟਾਫ ਦੇ
ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਲੰਧਰ ਡਿਵੀਜਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੇ ਕੇਸ
ਪਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

66. ਸ਼੍ਰੀ ਐਮ.ਐਲ. ਨੰਦਾ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਹੋਰ ਅਫਸਰਾਂ ਲਈ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ
ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਭੀੜ ਨੇ ਕੁਝ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮੀ ਵੀ ਜਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ
ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਨਕੋਦਰ ਟਾਊਨ ਦੇ ਕਰਫਿਊ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵੱਲ ਤੁਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲੇ ਸੁਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੁਕੀ। ਲਾਠੀ ਚਾਰਜ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਕਾਰਤੂਸ ਚਲਾਏ ਗਏ, ਇਹ ਉਚਿਤ ਸੂਝਬੂਝ
ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗੋਲੀ ਨਾ ਚਲਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਖੂਨ-ਖਰਾਬਾ ਤੇ ਪਬਲਿਕ
ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੋਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ
ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸਰਮਾ, ਐਸ.ਪੀ. (ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ) ਜ਼ਿਹੜਾ ਕਿ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ.
ਜਲੰਧਰ ਦੁਆਰਾ ਮਾਹੌਲ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਿਸ਼ੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਗੋਲੀ ਦਾ
ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਨੁਕਤਾ ਉਠਾਇਆ
ਕਿ ਸਿਰਫ 10 ਕਾਰਤੂਸ ਚਲਾਏ ਗਏ, ਇਸ ਲਈ ਗੋਲੀ ਬਾਰੀ ਪੂਰੀ ਉਚਿਤ ਸੀ ਅਤੇ
ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

67. ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਡਾ. ਡੀ.ਐਸ. ਦਿਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਕੀਲ
ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ,
ਉਸ ਸਿਰਫ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਜਲੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ
ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੈਂਬਰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਲਈ ਗਲਬਾਤ
ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਲਈ
ਕੋਈ ਰਾਹ ਕਢਣ ਦੀ ਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਨੁਕਤਾ ਉਠਾਇਆ ਕਿ
ਨਕਦਰ ਕਸਬ ਵਿਚ ਕਰਫਿਊ ਸਖਤਾਈ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਸੈਨਾ ਦੇ
ਜੀਕਾਂ ਨੂੰ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਸਿਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ
ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬੱਲ ਜਿਹੜੀ
ਸਥਿਤਾ ਵਿਚ 100 ਦੇ ਹਾਈਬ ਲੋਕ ਭਰਾ ਪੂਰੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੀ, ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ

ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਠੀਆਂ ਤੇ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਨਾਲ ਲੋਸ ਭੀੜ ਤੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਢਿਲੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੀੜ ਹਿੰਸਾਤਮਕ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਢਿਲੋਂ ਦੁਆਰਾ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਚੇਤਾਵਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ।

68. ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੀਨੀਅਰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਪੁਲਿਸ ਜਲੰਧਰ ਸਨ, ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਮੌਕੇ ਉਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਿਸ ਗੱਡਾ ਦੇ ਜੋ ਉਸ ਉਸ ਨੇ ਤਬਾਹ ਹੋਈ ਦੇਖੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਸ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਅਤੇ ਇਹ ਪੁਲ ਦੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਪਾਸੇ ਵਲ ਲਿਜਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਪੁਲ ਦੇ ਨਕੋਦਰ ਪਾਸੇ ਵਲ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਉਤੇ ਹੀ ਏ.ਕੇ. ਸਰਮਾ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਪੁਲਿਸ (ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ) ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗਲ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਕਿ ਭੀੜ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਸ੍ਰੀ.ਜੀ. ਐਸ.ਘੁਮਣ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਉਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੀੜ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੀੜ ਕਸਬੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਹੀ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਨਕੋਦਰ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ, ਨੇ ਭੀੜ ਦੁਆਰਾ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਸੀਂ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਕਾ ਏ-ਵਾਰਦਾਤ ਤੇ ਕੋਈ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਇਜ਼ਹਾਰ ਆਲਮ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ., ਜਲੰਧਰ ਦੁਆਰਾ ਹਟਾਈ ਗਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਗਵਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਇਹ ਦੱਸਦੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਭੀੜ ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਕਸਬੇ ਦੀ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਭੀੜ ਨੇ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ, ਸ੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ, ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਪਿਥੇ ਕੋਈ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਜਲਾਈ ਗਈ। ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਲਾਈ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫਾਰਿੰਗ ਸਮੇਂ, ਉਹ ਤਬਾਹ ਹੋਈ ਬੱਸ, ਸ਼ੇਰਪੁਲ ਦੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਸਾਇਡ ਤੇ ਖੜੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸਰਮਾ ਦੁਆਰਾ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਿਰਫ ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਭੀੜ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਫਿਓ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾਤਮਕ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਰਫਿਓ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਏ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਅਸ. ਪੀ (ਆਪਰੇਸ਼ਨ) ਜਦੋਂ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਪ੍ਰੀਮਣ ਨੇ ਲਾਉਣ ਸਪੀਕਰ ਤੇ ਭੀੜ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਜੋ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਭੀੜ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਨਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿਚ ਪਥਰਾਓਂ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੀੜ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਘਾਤਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੀ ਅਤੇ ਪਥਰਾਓਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਭੀੜ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਗੋਲੀ ਵੀ ਚਲਾਈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਏ. ਐਸ. ਆਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸਨੇ ਪਲਾਸਟਿਕ ਕਾਰਤੂਸ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਾ ਭੀੜ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਅਤੇ ਭੀੜ ਪਥਰਾਓਂ ਕਰਦੀ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦੀ ਅਤੇ ਕਰਫਿਓ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ 500 ਮੀਟਰ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕਸਬੇ ਦੇ ਜਿਆਦਾ ਘਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਜਖਮੀ ਹੋਏ, ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਹੇਠ ਸਥਿਤੀ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ।

69. ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਏ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਭੀੜ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭੀੜ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕੋਲ ਬਦਕਾਮੀ ਸਨ ਅਤੇ ਨੇੜਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਤੋਂ 15-20 ਗਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 455 ਰਿਵਾਲਵਰ ਤੋਂ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭੀੜ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਤੋਂ 15-20 ਗਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਸਨ । 4 ਨਵੰਬਰ, 1986 ਨੂੰ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੰਗ ਵੀ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਦੇ ਪੁਲ ਉੱਤੇ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦ ਭੀੜ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵੱਲ ਵਧਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਠਾਂ ਵੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਚੋਟ ਆਈ ਅਤੇ ਉਹ ਪਿਛੇ ਹਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਭੀੜ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਅਤੇ ਲਾਠੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਟ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੱਲ ਭੀੜ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ 20 ਗਜ਼ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਅੰਬਰੂ ਗੰਗ ਦੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲੀਸ ਅਫਸਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਭੀੜ ਨੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਇਟਾਂ ਵੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ।

70. ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਸਹਾਇਕ ਸਬ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸੱਜੀ ਲੱਤ ਤੇ ਗਿੱਟੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਚੋਟ ਆਈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅਜੇ ਤਕ ਉਸਦੀ ਖੱਬੀ ਲੱਤ ਵਿੱਚ ਬੰਦੂਕ ਗੋਲੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਉਸਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਗੋਲੀ ਦਾ ਛਰਾ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਡਾ: ਡੀ. ਪੀ. ਕਪੂਰ ਦੁਆਰਾ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਰਗਾ ਛਰਾ ਕੋਈ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

71. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਮੇਟੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਬੂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿ ਭੀੜ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਂਸ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਤਫਤੀਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੇਬ ਦਰਸਾਏ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਚੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਨੁਵਾਹ ਅਤੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਿਛਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਨੇੜਲੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਲੱਗਭਗ 300 ਦੇ ਕਰੀਬ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

72. ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਕਿ ਫਾਈਰਿੰਗ ਸਮੇਂ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਦਾ ਪੱਖ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਭੀੜ ਨਕੋਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਰਫਿਉ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਆਲਮ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਪਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਥੇ ਉਸ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਭੀੜ ਹੱਥੋਂ ਜਖਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਸਗੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭੀੜ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨਾਂ ਹੋਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਜੋ ਕਿ ਉਦੋਂ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਜਲੰਧਰ, ਨਕੋਦਰ ਥਾਣੇ ਵਿਖੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਸਰਮਾ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਇੱਕਠਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਭੜਕਾਊ ਕਾਸ਼ਣ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਰਮਾ ਨੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭੀੜ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਲਈ ਕਰਫਿਉ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ

ਹੁਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਨਾ ਹੀ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿਲਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਹਦਾ-ਇਤਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਰਮਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੋਲੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਉਦੋਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਜਦ ਕਿ ਭੀੜ ਵਿਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਦੀ ਚੋਟ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ।

73. ਹੁਣ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੋਟ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਲਗਣ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਡਾਕਟਰ ਖਲਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਿ ਐਕਸਰੇ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਐਕਸਰੇ ਕਰਨ ਤੇ ਛਰੇ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾ ਮੰਜਦ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਹੋਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛਰੇ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਨਕੋਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ ਪੀ. ਡਬਲਿਯੂ 24/ਜੇ ਦੁਆਰਾ ਦੋ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ, 10 ਬੋਰ ਦੇ 12 ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ, 9 ਐਮ. ਐਮ. ਦੇ 2 ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ ਘਟਨਾ ਸਥਲ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਕਿਉਂ ਜੋ 2 ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਅਤੇ 12 ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ ਬਰਾਮਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਬਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਖਮ ਵਿਚੋਂ ਛਰਾ ਕਢਵਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਸਤੌਲਾਂ ਅਤੇ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸਾਂ ਸਮੇਤ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਸਾਇੰਸ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਭੇਜਦੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਛਰਾ ਉਹਨਾਂ ਪਿਸਤੌਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਛਰੇ ਵਰਗੀ ਚੀਜ਼ ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਜਖਮ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਖਮ ਗੋਲੀ ਦਾ ਜਖਮ ਸੀ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਦੋ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਅਤੇ 12 ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ ਵੀ ਜਾਅਲੀ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਲਾਠੀ ਜਾਂ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਲੈੱਸ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭੀੜ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਭੱਜਦੇ ਸਮੇਂ ਵੇਲੇ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ ਤੇ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ ਛੱਡ ਗਏ ਸਨ। ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇਲਾਵਾ ਤਿੰਨ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੋਟਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਕਾਸਟੇਬਲ ਜੀਤ ਰਾਮ ਅਤੇ ਕਾਸਟੇਬਲ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ। ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਚੋਟ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਡਿਗਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਲਾਠੀ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਾਸਟੇਬਲ ਜੀਤ ਰਾਮ ਅਤੇ ਕਾਸਟੇਬਲ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਜਖਮੀ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਲਾਠੀਆਂ ਨਾਲ ਲੱਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿਉਂ ਜੋ ਜਦੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਔਥਰੂ ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲੇ ਸੁੱਟੇ ਗਏ

ਸਨ ਤਾਂ ਭੀੜ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਾਸਲਾ 15 ਤੋਂ 20 ਗਜ਼ ਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜਖਮ ਇੱਟਾਂ-ਰੋੜਿਆਂ ਦੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭੀੜ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇੱਟਾਂ ਰੋੜੇ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ । ਉਥੇ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਉਤੇ ਇੱਟਾਂ ਰੋੜੇ ਉਪਲੱਬਧ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਸ਼੍ਰੀ ਜਸਕਿਰਤ ਸਿੰਘ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈਡ ਆਫਿਸਰ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ 200 ਇੱਟਾਂ-ਰੋੜੇ ਅਤੇ ਪੱਥਰ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਸਨ । ਹੋਰ ਵੀ, ਉਸ ਨੇ 12 ਬੋਰ ਦੀਆਂ 2 ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲਾਂ, 12 ਬੋਰ ਦੇ ਦੋ 10 ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ, 9 ਐਮ.ਐਮ. ਦੇ 2 ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ 6 ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਅਤੇ 5 ਲਾਠੀਆਂ ਵੀ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ । ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਭੀੜ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ । ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਭੀੜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਾਹਦਾਤ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਦੋ ਪਿਸਤੌਲਾਂ 12 ਬੋਰ ਦੇ 10 ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ, 9 ਐਮ. ਐਮ. ਦੇ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ, 6 ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਅਤੇ 5 ਲਾਠੀਆਂ ਛੱਡ ਗਏ ਸਨ । ਜਿਸ ਵਰਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਉਸ ਤੋਂ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਠਹਿਰਾ-ਉਣ ਲਈ ਬਾਅਦ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ । ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜੇਕਰ ਭੀੜ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇੱਟਾਂ ਰੋੜੇ ਮਾਰੇ ਸਨ ਜਾਂ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਵ-ਸ਼ਕਤਾ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਭੀੜ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਉਣ ਲਈ ਹਕੂਮ ਦਿਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਨਾਂ ਖਿੰਡਣ ਲਈ ਬਜਿੱਦ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਖਿਡਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 20 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਸਮੇਤ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰਕਸੰਗਤ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ । ਭੀੜ ਨੂੰ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਐਲਾਨਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨੇਤਾ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ । ਦੋ ਫੋਟੋਆਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਭੀੜ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਲਾਠੀਆਂ ਸਨ । ਇਕ ਫੋਟੋ ਵਿਚ ਉਹ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ । ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜੇਕਰ ਭੀੜ ਨੇ ਲਾਠੀਆਂ ਚਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਜੋ ਕਿ ਰਾਈਫਲਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਅਤੇ ਹਿੰਸਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ । ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਘਟਨਾ-ਸਥਾਨ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ਦੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨਾਂ ਅਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਚਣ ਤੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿੰਡ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਵਾਹਦਾਤ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਭੀੜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਗੂ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ।

74. ਐਸ.ਪੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਏ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ, ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਐਸ.ਐਚ. ਓ. ਅਤੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਅਤੇ ਭੀੜ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ 15-20 ਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨਿਯਮ-ਵਲੀ 1934, ਜ਼ਿਲਦ 2 ਵਿਚਲੇ ਨਿਯਮ 14.56 ਵਿਚ ਭੀੜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੁਲਿਸ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਹਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹੀ ਦੇਰ ਦੇ, ਜਾਂ ਹਾਲਾਤ ਖਤਰੇ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦੇਣ, ਉਸ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭੀੜ ਨੂੰ ਤਿਤਰ-ਬਿੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਹੀ ਬੁਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਕੋਦਰ, ਜੋ ਕਿ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਤੋਂ ਇਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤਕ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਦੇ ਹੈ, ਵਿਖੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਪੁਲਿਸ (ਅਪਰੇਸ਼ਨਜ਼) ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਤੋਂ ਵਾਇਰਲੈਸ ਰਾਹੀਂ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਈ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਤੋਂ ਵਾਇਰਲੈਸ ਤੇ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਛਾ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਅਤੇ ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਨੂੰ ਇਕੱਠ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਨਾ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਭੀੜ ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਲਈ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਉਂ ਭੀੜ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿਤਾਵਨੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭੀੜ ਨੂੰ ਤਿਤਰ-ਬਿੱਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਹੇ ਯਤਨ ਕਰ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਚਲਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਏ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨੂੰ ਘਟਨਾ-ਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਵਾਇਰਲੈਸ ਤੇ ਹੁਕਮ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸੀ। ਇਥੇ ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਉਥੇ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭੀੜ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਦੂਰੀ ਤੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਐਸ. ਪੀ. (ਅਪਰੇਸ਼ਨ) ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਹੋਰ ਵੀ ਕਿ ਭੀੜ ਨੂੰ ਤਿਤਰ-ਬਿੱਤਰ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਚਿਤਾਵਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਸ.ਪੀ. (ਓਪਰੇਸ਼ਨਜ਼) ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਦੁਆਰਾ ਭਾਸ਼ਣ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀੜ ਨੂੰ ਤਿਤਰ-ਬਿੱਤਰ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਇਹ ਹੁਕਮ ਵੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਲੀ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੋਰ, ਪੁਲਿਸ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ

ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗੀ, ਭੀੜ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਕਾਰੀ ਖਿੰਡਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਿਰਫਤਾਰੀਆਂ ਜੋ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਤਿੱਤਰ-ਬਿੱਤਰ ਨਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਜਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਸਲੀ ਗੋਲੀ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਪੁਲਿਸ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਹਿਤ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਘੱਟ ਪ੍ਰਭਾਵਕਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਭੀੜ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਤਰੇ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵੱਲ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਭੀੜ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਅਤੇ ਮੱਥਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸਰਮਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤੇ (ਇੰਤਹਾਈ) ਕਿਸਮ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਭਾਵਕਾਰੀ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਚਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਡਾ. ਧਰਮਪਾਲ ਕਪੂਰ ਨੇ ਇਕ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਸ ਸਮੇਂ ਮਿਰਤਕ ਨਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਲਾਸ਼ ਤੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਜਖਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਈ ਕਾਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੌਤ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ-ਪੱਠੇ (ਥਾਈਰਾਇਡ ਕਾਰਟੀਨੋਜ) ਤੋਂ 3 ਸੈਂ.ਮੀ. ਹੇਠਾਂ ਅਤੇ ਮੈਨਬ੍ਰੀਯਮ ਸਟੇਰਨੀ ਤੋਂ 2 ਸੈਂ. ਮੀ. ਉਪਰ ਧੋਣ (ਗਰਦਨ) ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉਪਰ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਾ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੌਤ ਸੱਟ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਖਮ ਸੱਜੇ ਐਟ੍ਰੀਅਮ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਲੰਘਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਖੱਬੇ ਐਟ੍ਰੀਅਮ ਤਕ ਗਿਆ। ਡਾ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਮੌਤ ਸੱਟ ਨੰ. 3 ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸੱਟ ਜਬਾੜੇ ਤੇ ਸੀ। ਚੌਥਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ ਪੋਸਟ-ਮਾਰਟਮ ਸਮੇਂ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਵੀ ਖੱਬੀ ਹਸਲੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪਾਸੇ ਤੇ ਇਕ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਦੀ ਸੱਟ ਸੀ।

75. ਇਉਂ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ (ਗਵਾਹੀ) ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਚਾਰ ਮਿਰਤਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਜਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਸਪੱਤਰ ਸੰਦਾਗਰ ਸਿੰਘ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਸੱਟਾਂ

ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ । ਸ਼੍ਰੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਗਿੰਘ ਦੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸੱਟ ਸੱਜੇ ਰੰਗ-ਭਾਅ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ (ਹਿਪੋਕੋਨਡਰੀਅਲ ਰਿਜਲ) ਵਿਖੇ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਛਾਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਤੇ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੱਜੇ ਗਿੱਟੇ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ । ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ।

76. ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਭੀੜ ਉਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸਨੇਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ, ਜਦ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਕੇਵਲ 1 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ । ਹਾਲਤ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੀੜ ਹਿੰਸਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ । ਭੀੜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਤਵ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣਾ ਸੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰ 'ਬੀੜਾਂ' ਦਾ ਸਾੜਿਆ ਜਾਣਾ ਧਾਰਮਕ ਬੇਅਦਬੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਚ ਸ਼ਕਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭੀੜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਪਿਸਤੌਲ ਜਾਂ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ । ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜੇਕਰ ਭੀੜ ਵਿਚਲੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲਾਠੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਚੁੱਕੀਆਂ ਵੀ ਸਨ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਸਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਜੋ ਕਿ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਪਿਸਤੌਲਾਂ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈਸ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਸਨ । ਜਦੋਂ ਭੀੜ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਅੱਗੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣ ਲਈ ਬਜਿੱਦ ਸੀ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹੀ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਸੱਦਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਭੀੜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ । ਜੇਕਰ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੀਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਣੀ ਸੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ (ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ) ਬਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਰਬੜ ਦੀਆਂ (ਪਲਾਸਟਿਕ) ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਉਹਨਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਜਨਤਾ ਵਿਚੋਂ ਜਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਰਬੜ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜਖਮ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਭੀੜ ਵਿਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੀਲਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਭੀੜ ਅਵਸ਼ ਹੀ ਤਿੱਤਰ-ਬਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ । ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਨਾਲ ਵੀ ਮੰਤਵ ਵੀ ਪਰਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਦੁਆਰਾ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਮੁਨਾਸਬ ਤੌਰ ਤੇ ਸਹੀ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਵੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜੋ ਕਿ ਉਪਲਬੱਧ (ਹਾਜ਼ਰ) ਸਨ । ਸਾਰੇ ਚਾਰ ਮਿਰਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸਿਆਂ ਉਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਚੱਟਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ

ਹਿੱਸੇ ਉੱਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ । ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਲੀ-ਬਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ । ਭੀੜ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਲਈ ਖਤਰੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੇ । ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਤੋਂ 15-20 ਗਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਜਨਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਖਤਰਾ ਸੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ, ਪੁੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਚੱਕ ਕਲਾਂ ਤਹਿਸੀਲ ਨਕੋਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਆਰਾ ਮਿਲ ਅੰਦਰ ਗਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਖੜਾ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਕਿ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬੱਚ ਕੇ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿਲ ਪੁੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਮੁਹੱਲਾ ਦੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛਿਪਾ ਲਿਆ ਜਦੋਂ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮੀਆਂ ਸਮੇਤ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ । ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 7 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਤਕ ਹਸਪਤਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਡਾਕਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਪੋਟ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਵਜੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਡਾਕਟਰ, ਜਿਸਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 7 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ (ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ) ਸੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਦੀ ਡਾਕਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਪੋਟ ਉਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ।

ਜਿਸਨੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਤਾਦੀਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ । ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼੍ਰੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ, ਨਿਵਾਸੀ ਮੁਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਦੀ ਇਹ ਬੂਟਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਭੀੜ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੁਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਖੇ ਪਨਾਹ (ਸ਼ਰਨ) ਲਈ ਸੀ । ਚੱਲੀ ਹੋਈ ਇਕ ਗੋਲੀ ਗਿਆਨੀ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਮੁਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਦੁਆਰਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਘਟਨਾ ਸਥਲ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ 300 ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ । ਇਹ ਹੁਕਮ ਕਿ ਪ੍ਰਤਾਪਕਾਰੀ ਗੋਲੀਆਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਣ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰੇ ਗਏ ਚਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੇ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸ਼ੇਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ।

77. ਸਥਿਤੀ ਅਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਨਤਾ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਭੀੜ ਸਧਾਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪਵਿੱਤਰ 'ਬੀੜਾਂ' ਦੇ 'ਦਰਸ਼ਨ' ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਕੁਝ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਅੱਠ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਫੱਟੜ ਕਰ ਦੇਣਾ ਉੱਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣੀ ਉੱਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਟਾਲੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ।

78. ਵਿਚਾਰ ਗੋਚਰੀ ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ —

‘ਕੀ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986, 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਅਤੇ 5 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਣਹਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਸਬੰਧੀ ਤੈਨਾਤ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮੀਆਂ ਵਲੋਂ ਡਿਓਟੀ ਦੌਰਾਨ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਈ ਲੋਪਸ ਜਾਂ ਅਣਗਹਿਲੀ ਰਹੀ ਸੀ ।’

2 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ 9.30 ਵਜੇ ਰਾਤੀਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ, ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਸੀ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਅਕਾਲੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਕੋਦਰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਬੰਦ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਉਸਨੇ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਸਹਿਤ ਅਕਾਲੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਲਈ ਬਚਿੱਦ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਗਰ ਦੇ ਘਣੀ ਵਸੋਂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਲੂਸ ਨਾ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬੰਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜਬਰਦਸਤੀ ਨਾ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਹੋਏ ਸਨ । ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਨਕੋਦਰ ਨੇ ਇਹਤਿਆਤ ਵਜੋਂ 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਕਾਲਜ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਨਕੋਦਰ-ਕਪੂਰਥਲਾ ਸੜਕ ਉਤਲੇ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਉਤੇ ਟਰੈਫਿਕ ਰੋਕ ਦਿਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਸੀ । ਸ੍ਰੀ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ 'ਬੀੜਾਂ' ਸਿਖਾਂ ਲਈ ਮਾਪਿਆ ਵਾਂਗ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਜਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਰਈਆਂ ਹਨ । ਏ. ਐਸ. ਐਫ. ਨੇਤਾ ਨੇ ਇਹ ਅਲਟੀਮੇਟਮ (ਚਿਤਾਵਨੀ) ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਉਸੇ ਦਿਨ 6 ਵਜੇ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਗਿਰਫਤਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਬਦਲਾ ਲੈਣਗੇ । ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਐਸ.ਪੀ. (ਖੁਫੀਆ) ਸਹਿਤ ਨਗਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਲੂਸ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਕਸ਼ਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ । ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਰੀਬ 7 ਵਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਮਾ ਕਾਤੂ ਜਲੰਧਰ

ਨਕੋਦਰ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਲੜਕਿਆਂ ਨੇ ਗਰੁਪ ਬਣਾ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਤੁਰ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 7.30 ਵਜੇ ਸਨ ਕਿ ਕਰਫਿਊ ਨਾਵਿਜ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

79. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ 'ਬੀੜਾਂ' ਦਾ ਸੜਨਾ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਭੜਕਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਸਿਖਾਂ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਜਲੂਸ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤਿ ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਮੌਕੇ ਤੇ ਇਹਤਿਆਤੀ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਕਰਫਿਊ ਪਵਿੱਤਰ 'ਬੀੜਾਂ' ਦੇ ਸਾੜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਫੰਟਨ ਬਾਅਦ ਨਾਵਿਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸਥਿਤੀ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਲਈ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਵੀ ਨਕੋਦਰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਧੀਕ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਤੈਨਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਵੇਂ ਕਿ ਏ.ਆਈ.ਐਸ. ਐਸ.ਐਫ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭੜਕਾਊ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਲੋਟਾ ਬਾਹਰੋਂ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਲੂਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਤੈਨਾਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ ਧਾਰਾ 144 (ਧਾਰਾ 144, ਫੌਜਦਾਰੀ ਦੰਡਾਤਮਕ ਸੰਘਤਾ) ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪੰਜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਹਥਿਆਰ ਰੱਖਣ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਦੋਂ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਲੂਸ ਕੱਢਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕਦੇ (ਰੱਖਦੇ) ਹੋਏ ਪਾਇਆ। ਦਰਅਸਲ ਨਗਰ ਵਿਚ ਧਾਰਾ 144 ਫੌਜਦਾਰੀ ਦੰਡਾਤਮਕ ਸੰਘਤਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਬੰਦੋਬਸਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

80. ਕਮਲ ਉਰਫ ਮੋਨੂ, ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਏ. ਆਈ.ਐਸ.ਐਸ.ਐਫ. ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਝਗੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਚੌਪੜਾ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਨਕੋਦਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਏ.ਆਈ.ਐਸ.ਐਫ ਦੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਚੌਪੜਾ ਦੀ ਗਿਰਫਤਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬਿਨਾਵਾਂ ਉਤੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪੁਲਿਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਿਆਣਪ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਏ.ਆਈ.ਐਸ.ਐਸ. ਐਫ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈਂਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਥਿਤੀ ਕੁਝ ਸੁਖਾਵੀਂ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਕਾਰਨ ਤਸੱਲੀ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸੁੱਖ ਆਸਣ ਕਮਰੇ ਜਿਥੇ ਪਵਿੱਤਰ 'ਬੀੜਾਂ' ਜਲ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਵਿਚ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਇਤਫਾਕੀਆ ਸੀ। ਸਿਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਲਈ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਤਫਤੀਸ਼ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ

ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸੋ ਸੂਚਨਾ ਰਪੋਟ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਤਮਕ ਸੰਘਤਾ ਦੀਆਂ ਧਰਾਵਾਂ 436/295 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਫਸਾਦ ਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਟਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਕਾਫੀ ਕੁਝ 2 ਅਤੇ 3 ਫਰਵਰੀ 1986 ਨੂੰ ਵਾਪਰ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮੁਹਈਆ ਕੀਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਉਪਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸੁਰਖਿਆ ਨੂੰ ਝਟਕਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹਿਰੀ ਪੁਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਮੁਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਤਕ ਕਰਫਿਊ ਵਧਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

81. 3 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸਰਬ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਉਤੇ ਵਿਖਾਵਾਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸਾਫ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਤੋਂ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਮੁਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਰਾ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਵਿਚ ਜਾਣਗੇ। ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਉਪਰ ਇਕੱਠੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਭੜਕਾਊ ਭਾਸ਼ਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਉਪਰ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਭੀੜ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਵਧਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਕਰਫਿਊ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਲੋਕ ਆਮ ਘੁਮਿ ਰਹੇ ਸਨ।

82. ਚਾਰੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤਰ ਥੀੜਾਂ ਦਾ ਜਲਾਇਆ ਜਾਣਾ, ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦਾ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਜਲੂਸ ਦੇ ਸੈਂਤਰਾਂ ਵਲੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਣਾ, ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਲਾਠੇ ਦਾ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਣਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲ ਉਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਣੀ, ਇਹ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਏ ਪਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਨੇ ਤਫਤੀਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਤਫਤੀਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਖਾਸ ਕਰ ਜਦੋਂ ਕਿ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਰਜਵਿਧੀ ਦੀ ਦਫਾ 144 ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਦ ਵਿਚ ਕਰਫਿਊ ਵੀ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਾਂ ਸਥਿਤੀ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਦ ਕਿ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਟੂਡੈਂਟ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਆਖਰੀ ਚਿਠਾਵਨੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਲਾਠੇ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਅਸਲੇ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਹਾਦਤ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮਲਾਰੀ ਵਲ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਫਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਲ ਆਉਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ

ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੋਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਾਖਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਰਜਵਿਧੀ ਕੋਡ ਰੋਕ-ਥਾਮ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਧੀਨ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

83. ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਜੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਐਸ ਐਸ. ਪੀ., ਜਲੰਧਰ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਲੂ, ਰਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਉਰਫ ਖਾਨ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੇ ਬਾਜ਼ਿਦ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣਗੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

84. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕਾਫੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਚਲ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਨਕੋਦਰ ਤੇ ਤੈਨਾਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੀ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੇ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸਾੜੀਆਂ ਜਾਂ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਸੜਨਾ ਇਕ ਇਹੋ ਜਹੀ ਗੰਭੀਰ ਘਟਨਾ ਸੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਆਮ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇਗੀ ਅਤੇ ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸਮੁਦਾਇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲੋਕ ਆ ਸਕਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਕਰਫਿਊ ਇੱਕ ਦਮ ਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਕੋਦਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਾਫੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਨਸਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਮੌਕੇ ਤੇ ਗਏ ਪਰ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਫਾਇਰਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਕੋਈ ਲੀਡਰ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਦ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀਆਂ 3 ਅਤੇ 4 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਉਣਤਾਈਆਂ ਸਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ 5 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਫਾਇਰਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਦ 4 ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਤੈਨਾਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ 3, 4 ਅਤੇ 5 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਨੂੰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੁਤਾਹੀ ਵਰਤੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਤੀ 3, 4 ਅਤੇ 5 ਫਰਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਜਿਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਤੈਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਅਣਗਹਿਲੀ ਜਾਂ ਕੁਤਾਹੀ ਵਰਤੀ ਹੋਵੇ।

85. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਹਨ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਵਰਤ ਕੇ ਉਪਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਨਾ ਧਾਰਣ ਕਰ ਲੈਣ । ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਹਿਤ ਲਗਾਏ ਗਏ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੂਰੇ ਸਿਖਿਅਤ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਜਾਣ ਹੋਣ । ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਜ਼ਿੱਠਿਆ ਜਾਵੇ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

86. ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਦੇਰੀ ਬਾਅਦ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫਿਰ ਵੀ ਸਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਧੂ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ, ਸਕੱਤਰ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਧੀਮਾਨ ਨਿੱਜੀ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ ਰੀਡਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਏ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਨਦੇਹੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਪਾਇਆ ।

ਅਕਤੂਬਰ 31, 1986

ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ

ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ 19 ਅਪਰੈਲ, 1986 ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਦੌਰੇ ਸਬੰਧੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

ਅਜ ਮਿਤੀ 19 ਅਪਰੈਲ, 1986 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਮੈਂ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਮੁਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪੁਰਾ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕੁਝ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਇਕ ਪੂਰਬ ਤੇ ਦੂਜਾ ਦੱਖਣ ਵਲ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲਗਭਗ ਰਾਤ ਦੇ 10 ਵਜੇ ਤਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹਾਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਥੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕਮਰਾ ਵੀ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਲੋਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬੀੜਾਂ ਇਕ ਚਾਰਪਾਈ ਉਤੇ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਬੀੜ ਦਾ ਇਕ ਵੱਖਰੇ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਉਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਸ ਤੋਂ ਪਾਠ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲਗਭਗ 500 ਰੁਮਾਲੇ ਵੀ ਇਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਏ ਸਨ। ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੇ ਅਗੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਕ ਗੱਦਾ, ਇਕ ਤੁਲਾਈ ਅਤੇ ਲੱਕੜੀ ਦੀ ਚੋਕੀ ਵੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਪਰ ਚੰਦੋਆ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਗਾਂਹ ਉਸਨੇ ਹੋਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਮਰੇ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਉਤੇ ਕਾਲੀਨ ਅਤੇ ਦਰੀ ਵੀ ਵਿਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਲੰਘ ਦੇ ਉਪਰ ਜੋ ਬੀੜਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਜਲ ਗਈਆਂ। ਤਖਤਪੋਸ਼ ਤੇ ਪਈ ਬੀੜ ਵੀ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਲ ਗਈ ਸੀ। ਰੁਮਾਲੇ ਕਾਲੀਨ ਅਤੇ ਦਰੀ ਵੀ ਜਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਚੋਕੀ ਵੀ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਲ ਮੱਚ ਗਈ ਸੀ। ਛੱਤ ਦਾ ਚੰਦੋਆ ਵੀ ਜਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਲਕੜੀ ਦੇ ਬਾਲੇ ਵੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲ ਕੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਵੱਟੇ ਗਏ ਸਨ। ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਖਿੜਕੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਵਾੜ ਵੀ ਅੰਸ਼ਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਲ ਗਏ ਸਨ। ਫਰਸ਼ ਤੇ ਵੀ ਜਲੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਵੀ ਕਾਲਖ ਫਿਰ ਗਈ ਸੀ। ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਪਲਸਤਰ ਤੇ ਵੀ ਜਲੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ। ਖਿੜਕੀ ਦੀ ਜਾਲੀ ਸਲਾਮਤ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਅੱਗ ਨਾਲ ਕਾਲੀ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਛੱਤ ਦਾ ਪੱਖਾ ਵੀ ਸੀ। ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਲੱਕੜੀ ਤੇ ਫਿਟ ਸਨ ਉਹ ਵੀ ਝੁਲਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਆਲਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੋਤ ਬਲ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਜੋ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸਿਉਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਾਲੀਨ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਵਿਛਿਆ ਪਿਆ ਸੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਜਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਪਰਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅੱਗ ਕਿਸੇ ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਲਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫਰਸ਼ ਦੇ ਉਪਰ ਜਲੇ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਿਖਾਏ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਜਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਮੁਖ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰੁਮਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਚਾਰਪਾਈ ਉਪਰ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਗਰੰਥੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਬੀੜ ਦਿਖਾਈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਉਸ ਕਮਰੇ ਦੇ ਤਖਤਪੋਸ ਉਤੇ ਰਖੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਪਰ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਬੀੜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਨੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਜਲੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਜਲੇ ਹੋਏ ਟੁਕੜੇ ਅਜੇ ਤਕ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਬੀੜ ਦੇ ਪੰਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੀੜ ਦੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਜਲੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਬੀੜ ਦੇ ਵਾਧੂ ਪੰਨਿਆਂ ਦੇ ਹਾਸੀਏ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਲਦ ਜਲ ਗਈ ਸੀ। ਚਾਰ ਹੋਰ ਬੀੜਾਂ ਵੀ ਰੁਮਾਲੇ ਵਿਚ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਜਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਘਟਨਾ ਸਮੇਂ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਮੈਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤਾ।

ਤਦ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਏ. ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ, ਐਸ. ਪੀ. (ਅਪ੍ਰੈਸਨਜ਼) ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਜਿਥੇ ਕਿ ਵਿਖਾਵਾਕਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਜਾਨਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲੀ ਸੀ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਨਕੋਦਰ ਸੜਕ ਤੇ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪੁਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਅਕਾਲੀਦਲ ਅਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਟੂਡੈਂਟ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕਰਿੰਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਅਗੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਲੱਗਭਗ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਾਢੇ 3 ਵਜੇ ਆਰਦਾਸ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਚਲ ਪਏ, ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਰਫਿਊ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨਾ ਜਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਅਗੇ ਜਾਣ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ, ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਭਗ 800 ਗਜ਼ ਪਿਛੇ ਮੌੜਿਆ ਕਿ ਤਦ ਕੁਝ ਕੁ ਵਿਖਾਵਾਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਕਰਕੇ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਛਾਰਾਂ ਨਾਲ ਏ. ਐਸ. ਆਈ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜਕਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੋਰਸ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਕਾਮ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣੀ ਪਈ।

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ ਕਰਫਿਊ ਨਹੀਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਸਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕਿ ਸਿਖ ਨੌਜਵਾਨ ਕਵਲ ਭਾਸਣ ਹੀ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਇਤਲਾਹ

ਦਿਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਪਿੰਡ ਵਲ ਨੂੰ ਦੌੜ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਜਖਮੀ ਹੋ ਗਏ । ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਗੋਲੀ ਦਾ ਖੁਲਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ।

ਪਿੰਡ ਸ਼ੇਰਾ, ਤਹਿਸੀਲ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ਜਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ । ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੁਲਿਸ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈ ਰਹੀ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਵੀ ਕਰਫਿਊ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ/ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਦੀ ਆਖਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਭੜਕ ਉਠੇ ।

ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸੜਕ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨਕੋਦਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਅੰਦੋਲਨ ਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਿਰਫਤਾਰੀ ਲਈ ਇਸ ਸੜਕ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਸੜਕ ਤੇ ਹੀ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਟੁਕੜੀ ਨੂੰ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ । ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਕਾਲਜ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਨੇੜੇ ਸੜਕ ਨਕੋਦਰ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਵੀ ਗਏ ਅਤੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਇਥੇ ਵੀ ਦੇਖੀ ਗਈ । ਉਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ।

ਨਕੋਦਰ ਵਿਖੇ ਕੈਂਪ

ਸਹੀ/-

ਅਪਰੈਲ 19, 1986

ਕਮਿਸ਼ਨਰ

ਅਨੁਲੋਕ-ਅ

ਨਕਦਰ ਦੇ ਮੁਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪੁਰਾ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਬੰਧੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਖਚੇਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ : —

ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਖਚੇਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮੁਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁਰਾ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹਨ ਸਾਡੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੀੜਾਂ ਸੜੀਆਂ, ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨਕਦਰ ਨੂਰ ਮਹਿਲ ਸੜਕ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਸਮ ਤੇ ਅਨੰਦਕਾਰਜ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਲੱਗਭਗ ਸਵੇਰੇ 9.45 ਵਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈ ਅਤੇ ਸੁਖ ਆਸਨ ਕਮਰੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਣ ਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬੀੜਾਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਖਿੜਕੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੁੰਆਂ ਅਤੇ ਲਾਟ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਵਲ ਦੌੜੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਅਸੀਂ ਅੱਗ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬੁਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਅੱਗ ਨੂੰ ਬੁਝਾਇਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਪੁਲਸ ਮੈਕੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਬਿਆਨ ਕਲਮਬਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁਖ ਆਸਨ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂ ਜਾਂਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।

ਨਕਦਰ ਕੈਂਪ

ਸਹੀ/-

ਅਪ੍ਰੈਲ 14, 1986

ਕਮਿਸ਼ਨਰ